

...it za koristi delavskega judstva. Delavci so opravičeni do vsega, kar producirajo.

PROLETARIE

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!

PAZITE
na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je (561) številka ... tedaj vam s prihodajo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

STEV. (NO.) 560.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 4. JUNIJA (JUNE 4th) 1918.

LETO (VOL.) XIII.

Bolgari in jugoslavija.

V clevelandski izjavi, s katero si je S. N. Z. takorekoč naredila nekakšen program, je, ne sicer v meritorni delu, ampak v privesku, izrečeno, da se je bolgarski narod v sedanjih vojni postavil kot eksponent pruskega kajzerizma, in zaradi tega odklanja S. N. Z. Bolgare ter jih ne smatra za sestavni del bodoče Jugoslavije. To stališče ne pomeni nič novega; od vsega začetka je londonski odbor preziral Bolgare in za njim so dosledno korakale ameriške organizacije, ki so z njim soglašale. Odgovori na vprašanje, zakaj se to godi, so se menjavali; toda odklanjanje samo je ostalo. Pravilo se nam je, da niso Bolgari nikakršni Slovani, ampak Tatari. Dr. Lentič je nekoč v Chicagu posebno vrtoglavo telovadil, ko je pripovedoval, da so Bolgari pač južni Slovani, a ne Jugoslovani. Najbolj priljubljen je pa vendar še izgovor, da se Bolgari bojujejo s Srbijo in da se zaradi tega ni mogoče združevati z njimi.

Ako prihajajo take izjave od srbske strani, je še razumljiva strast, ki jih narekuje. Kajti Srbi so sedaj faktično v boju z Bolgari in bolgarska armada je pomagala napraviti iz Srbije to, kar je sedaj. Strast seveda tudi v tem slučaju ni najboljše učitelj.

Toda najmanj se prilega tako govorenje slovenski organizaciji. Bolgarsko-srbski spori ne zadevajo Slovencev neposredno. Lahko so v teh rečeh hladnokrvni in vsled tega bolj objektivni. Po situaciji, kakršna je, bi bili Slovenci še najbolj poklicani, da bi posredovali med Srbi in Bolgari. Ampak da bi mogli posredovati, bi morali od začetka postopati objektivno in si s tem pridobiti zaupanje enih in drugih. Tega zaupanja pa ne more biti, če kažejo bolgarskemu narodu neprenehoma sovražnega obraz.

Da sta Srbija in Bolgarska danes v vojni, je pač resnično. Iz tega pa vendar ne sledi, da mora-

jo Srbi in Bolgari na večne čase ostati sovražniki. Iz tega niti ne sledi, da morajo biti sovražniki že sedaj.

Tudi če se ne bi ozirali na dejstvo, da je bolgarski narod eno, bolgarska vlada pa drugo, ne bi smeli pozabiti, da so iz sovražnikov že pogostoma v kratkem času postali prijatelji. Koliko časa je minilo od rusko-japonske vojne. A v sedanjih vojni sta bili Japonsko in Rusija zaveznici. Tudi od angleško-burske vojne še ni minilo stoletje; a Buri se sedaj lojalno bojujejo na strani Anglije. Podobnih slučajev se ne manjka v zgodovini. Iz dejstva, da so Srbi in Bolgari danes drug protu drugemu v vojni, ne sledi torej nikakor, da bi moralo biti sovražstvo večno.

Delo posredovanja baš od strani Slovencev ne bi bilo brezporno. Slovenci so imeli dobre stike s Srbi, in imeli so jih tudi z Bolgari. Koraki, s katerimi se uničuje zaupanje ene ali druge strani, so torej temeljito zgrešeni.

Slovenska organizacija pa še iz drugih razlogov nikakor ni poklicana, da bi delala Bolgarom take očitke, kakršni so izrečeni v clevelandski izjavi. Zakaj če bi taki argumenti kaj veljali, bi se Slovencev samim lahko prav to očitalo, kar očita S. N. Z. Bolgarom.

V čigavi službi se pa danes bojujejo Slovenci, Hrvati in avstro-ogrski Srbi? Tudi oni stoje na fronti proti zaveznikom, tudi oni so se bojevali s Srbijo. Ampak vsako jugoslovansko delo v Ameriki bi bilo neopravičeno, če bi iz tega izvajati, da so iz sebe napravili eksponente nemškega ali avstrijskega kajzerja. Bojujejo se pač tako, kakor jih je brez pardona prisilil sistem, k je bil močnejši od njih.

Če hočemo od sveta, da jemlje za nas v poštev razmere, ki so močnejše od nas, mora pa to pravilo veljati tudi za druge. Če smo pri svojem na-

rodu spoznali, kako je mogoče, da mora delati proti svoji volji in proti svojim interesom, tedaj je treba vsaj vprašati, če se ne godi tudi drugemu narodu tako, in najbolj razumljivo bi bilo menda tako vprašanje, če gre za narod, ki nam je v vsakem oziru tako blizu kakor bolgarski.

V resnici pa je z Bolgari zelo podobno kakor s Slovenci. Bolgarska vlada trdi o sebi, da je konstitucionalna, kakor trdi avstrijska o sebi. Ali take trditve niso nikakršen dokaz. Predobro je znano, da ni imela sedanja bolgarska vlada večine v tistem sobranju, ki je zborovalo po drugi balkanski vojni in je bilo res ustavno. Znano je, da je vlada takrat izvršila coup d'état s tem, da je razpustila parlament in razpisala volitve na podlagi izpremenjene volilne pravice. Sklepi tega sobranja se torej nikakor ne morejo smatrati za izraze narodne volje.

Že za napoved vojne ni odgovoren bolgarski narod. Ali če ne bi bila njegova vlada proti konstituciji na svojem mestu in če ne bi bil kralj Ferdinand kljub ustavi avtokrat, bi od bolgarskega naroda odpadla omenjena odgovornost, ker se je aktivno branil vojne, kolikor je mogel in dokler je mogel. To dokazujejo demonstracije in pusti; to dokazuje dejstvo, da so morali na bolgarskih tleh rabiti turško vojaštvo; razmere so pa bile take, da bolgarski narod pač ni mogel storiti več kakor slovenski. Saj ni trajalo dolgo, da je imel kajzer Bolgarsko prav tako pod pestjo kakor Avstrijo.

To so reči, ki bi jih morala vpoštevati vsaka pravična slovenska organizacija.

S. N. Z. je prezrla, kako prihaja s svojim apodiktičnim izključevanjem Bolgarov sama s seboj v protislovje, ker se ji sicer večkrat pripeti. Ona, kakor sploh vsa struja, ki sledi londonskemu odboru, pravi, da se mora jugoslovansko vpraša-

nje popolnoma rešiti in da odklanja vsako nepopolno rešitev. To je zahteva, s katero se popolnoma strinjamo.

Zelo bi nas pa zanimalo izvedeti, kako naj se jugoslovansko vprašanje reši v celoti, če se izključijo Bolgari? Kako naj se reši macedonsko vprašanje brez Bolgarov?

Ravno Macedonija je zelo važna točka v jugoslovanskem in balkanskem vprašanju. Macedonija je bila največji kamen razdora na Balkanu. In trajnega, zanesljivega miru na Balkanu, prijateljstva med balkanskimi državami ne bo, dokler se macedonsko vprašanje ne reši, in sicer dokler se ne reši zadovoljivo.

Do take rešitve ni in ne more biti nobene enostranske poti. Zanj je treba sodelovanja Srbov in Bolgarov, a ker živita v Macedoniji oba elementa, morata oba imeti gotove pravice do nje. Ker sta pa oba elementa pomešana in se ne more dežela tako razrezati, da bi bila oba dela zadovoljna in da bi bili Macedonci sami s tem zadovoljni, je edini izhod iz zadrege ta, da dobi dežela svojo avtonomijo, a da se obenem vzame v jugoslovansko federacijo, v kateri morajo biti Srbi prav tako kakor Bolgari in Bolgari prav tako kakor Srbi. V taki federaciji bi bila garancija, da bodo v Macedoniji varovane srbske in bolgarske pravice, avtonomija bi pa dajala varnost, da ne more en del nadvladavati na škodo drugega.

Seveda bi prišlo pri tem načinu rešitve vprašanje koburške dinastije na površje. Toda če naj se jugoslovansko vprašanje reši v interesu naroda, je koburška ali pa katerakoli dinastija čisto postranska stvar in vsi dinastični problemi so radikalno rešeni, če se Jugoslovani organizirajo v republiko.

Dokler ne spozna S. N. Z. takih resnic, bo pa za njo zaman govoriti.

Discipliniranje na Ruskem.

Iz Moskve poročajo, da je dejal Ljening na plenarni seji centralnega izvrševalnega odbora vse-ruskega sovjeta sledeče:

"Dve nalogi sta izvršeni. Vzeli smo oblast in jo razdelili med vse Ruse. Zdaj moramo izvršiti tretjo nalogo, to je, disciplinirati proletarijat, da bo vsa Rusija organizirana do zadnjega kota".

Ta naloga bo gotovo najtežja od vseh. Ljening ni povedal, da je šla vzporedno s tem, kar imenuje prvi dve nalogi boljševikov, tudi splošna desorganizacija, katero je očitno velik del ruskega ljudstva smatral za načelo in za pravi značaj svobode. Velik kos boljševskega dela je bil doslej destruktiven; ker pa masa ljudstva ni mogla šteti same zavedne in izučene socialiste, bo marsikomu težko dopovedati, da je treba tudi konstruktivnega dela in da je zidanje novega še nekoliko bolj važno, kakor podiranje starega.

Nadalje ne govori Ljening le o organiziranju, ampak tudi o discipliniranju proletariata. S tem je torej povedano, da po Ljeningovem nazoru ta proletarijat ni discipliniran. In če označuje to za posebno nalogo boljševske vlade, ne pa le za kak-

šno postransko delo, je s tem rečeno, da je pomankanje discipline splošna priklazen.

Te besede načelnika boljševske vlade imajo zelo velik pomen. Razodevajo nam, da je zavlada v Rusiji resnično kaotična situacija in da je morala zmedenost doseči zelo velik vrhunec. Sedaj pač ni ravno koristno filozofirati o tem, če bi bil položaj kaj boljši, če ne bi bili boljševiki izvršili svoje revolucije. Mnogo boljši skoraj gotovo ne bi bil. Najverjetneje je to, da je bila že pred to vstajo zmeda velika in najbrže je baš vsled tega boljševska revolucija tako lahko uspela. Če je pa stvar taka, tedaj se more boljševikom mnogo odpušiti, kajti v takem položaju je bilo treba nadčloveškega dela, da se je preprečila splošna anarhija.

Morda se bo vpriči tega kdo spomnil Trocki-jevega apela, da naj se boljševikom ne delajo nepotrebne težave, kajti če ne ohranijo svoje oblasti, zavlada anarhija vsepovsod. Ljeningove besede zvenijo sedaj kakor potrdilo tedanjih Trockijevih.

No, sedaj se pripravljajo boljševiki na discipliniranje in organizacijo. Pri tem delu šele dobe

pravo priliko, da pokažejo svoje sposobnosti. Če se jim posreči, bo treba pošteno revidirati marsikatero prejšnje mnenje o njih.

Ljening je sovjetu tudi prečital brzojavko ruskega poslanika Joffa v Berlinu, ki pravi, da je nemška vlada obljubila, da ne bodo njene armade več prodirale dalje proti vzhodu in da bodo Rusom v Nemčiji podeljene pravice, kakršne imajo državljani nevtralnih držav.

Ljening in sovjet najbrže ne jemljeja nemške obljube za svetopisemsko resnico. Boljševiki imajo sedaj dovolj izkušenj z nemško vlado in vedo, koliko pomenijo njene slovesne besede. Ampak dokler je Rusija v takem položaju, kakršnega je slutiti po Ljeningovem govoru, morajo biti tudi boljševiki diplomatični, ker nimajo za proteste nobenih drugih sredstev, kakor diplomatične note. Nedvomno je pa napovedano delo za disciplino tudi v zvezi s podkrepitvijo nadaljnjih protestov, ki postanejo še potrebni.

Centralni odbor je odobril zunanjo politiko boljševske vlade in zaključil, da naj se vlada čim prej pcdviza z organiziranjem rdeče armade, da

ujeljavi disciplino med delavci in uvede strožno kontrolo nad buržvaznimi sloji.

Kdor to čita, bi lahko mislil, da ni nameravana rdeča armada nič drugega, kakor nova policija. Disciplinirati delavstvo z armado se glasi celo precej brutalno in diktatorsko, in če bi se te besede imele vzeti tako, kakor so bile izrečene, bi postavljale boljševike v vse drugo luč, kakor v socialistično. Z druge strani se pa zdi, da tudi buržvazni sloji ne delajo boljševski vladi kaj posebne sitnosti.

Menda pa morajo boljševiki tudi v tej stvari diplomatično govoriti. Ljening je pri neki drugi priliki dejal, da ne bo o bodočnosti Rusije odločeval brest-litovski mir, ampak končni rezultat na zapadni fronti. Če je pa njegova sodba taka, tedaj ni zelo verjeti, da bo Rusija le z galerije gledala, kaj se godi na zapadni fronti in z znatno gotovostjo je sklepati, da dobi rdeča armada vendar še druge naloge, kakor discipliniranje delavcev in kontrolo buržvazije. Zameriti pa Ljeningu gotovo ni, če ne pove danes tega, za kar je tudi še pojutrnjem čas.

Boljševiki in zavezniki.

Odkar se je v Rusiji izvršila zadnja, boljševiška revolucija, je razmerje med Rusijo in zavezniki nejasno, in odkar je podpisan brestlitovski mir, je postalo še bolj zapleteno. Vzrokovi za to ni treba iskati v velikih daljavah. Boljševiška revolucija je bila marsikomu nerazumljiva in dosti je ljudi, ki še danes ne vedo, kaj naj bi z njo počeli.

Sovjetska revolucija ni edini veliki dogodek v svetovni zgodovini, ki ima tako usodo nerazumevanja. Večje zlo je pa v tem, da se iz nerazumevanja prelahko porodi krivo razumevanje; tega se tudi v boljševiškem slučaju ni manjkalo.

Ves svet stoji pod vtiskom vojne in pod tem vtiskom je stal tudi lani v jeseni. Pri vsakem večjem dogodku so se ljudje — dokaj naravno — vpraševali, kako bo vplival na vojno in na njen razvoj. O boljševiški revoluciji se je skoraj splošno sodilo, da bo škodovala stvari zaveznikov in koristila Nemčiji. Ker je pa sumničnje med človeštvom zelo razširjena lastnost, je ta sodba povzročila nadaljnje misel, da je boljševiško revolucijo naročil tisti, ki je pričakoval od nje največ koristi, torej nemški kajzer. Odtod pa je bil logično le še korak do trditve, da so bili boljševiki ali pa vsaj njih voditelji podkupljeni od Nemčije.

To se ni izražalo le kot sum, ampak v mnogih slučajih so časniki, katerim se vestnost ne zdi posebno važna lastnost, izrekli apodiktično trditve in celo dodajali, da so se tu ali tam našli dokazi o ogromnih svotah, ki so jih baje dobili Ljening, Trockij in drugi od nemške vlade. Če so zavezniški državniki kaj verjeli tem

vestem ali ne, nam seveda ni znano. Očitno pa je bil nekakšen sum tudi med njimi razširjen. Povrh tega je pa naravno, da so oni polagali še večjo važnost na vprašanje, kako bo vsa afera vplivala na vojno, in ker niso pričakovali od nje nič dobrega zase, jim ni bila ta revolucija nič po volji.

Temu se je pridružilo še uvaževanje, če bo nova vlada trajna ali ne. Že v Kerenskijevi dobi je bilo po velikih časopisih mnogo filozofiranja o ruski revoluciji. Nekateri duhoviti žurnalisti so jo primerjali z veliko francosko revolucijo in pravili, da se zgodovina ponavlja. Ugibali so le, kako se bo imenoval ruski Marat, ruski Danton, ruski Robespierre in naposled ruski Napoleon. Po njihovih nazorih se je v Rusiji takoj prvi dan pričel kaos, in nič drugega niso pričakovali, kakor da bo zmešnjavi sledila zmešnjava.

V resnici je v razmeroma kratkem času padel knez Lvov, Miljukov, potem Kerenski, in pravzaprav se ni čuditi, da so ljudje z nekakšno gotovostjo pričakovali tudi nagel padee boljševikov. Če ga na primer Lloyd George ni naravnost pričakoval, ga je gotovo kot mogoče slučaj jemal v poštev. Vpriči tega se ne more zavezniškim vladam preveč zameriti, če se niso podvzvale s priznanjem vlade, o kateri niso vedeli, če ji ne bo v štirinajstih dneh sledila druga.

Zdaj je minilo pol leta izza boljševiške revolucije in v tem času se je vendar marsikaj pojavilo. O boljševiški vladi se lahko različno sodi; mi smo zadnji, ki bi podpisali vse, kar je ukretno. Toda za tako črno je danes vendar ne more nihče več slikati, kakor so jo slikali v začetku.

Predvsem mislimo, da je povest o nemškem podkupljenju definitivno položena med bajke. Mogoče je, da jo bodo še razširjali gotovi elementi, katerim je boljševiška vlada enako zoprna kakor jim je bila Kerenskijeva. Marsikomu je bila že revolucija sama na sebi zoprna. Jasno pa je vendar, da zelo vplivni in merodajni faktorji ne verujejo v tisto bajko. Lloyd George je dejal, da bo po njegovem prepričanju nemški avtokraciji na škodo, karkoli se zgodi na vzhodu. Tega ne bi mogel reči, če bi smatral boljševike za nemške plačelnike. Wilson je govoril o poštenih namenih ruskih zastopnikov ki so prišli v Brest-Litovsk; ti zastopniki so bili boljševiki.

Ali brest-litovski mir je postal dejstvo in po njem je izgledalo tako, kakor da so Rusi dezertirali od zaveznikov in da so boljševiki odgovorni za to.

Po našem mnenju je ta sodba prepovršna. Ne bomo razmotrivali vprašanja, če je bilo morda ali ne, da se zavezniki niso udeležili brest-litovskih konferenc. Da niso zaupali Nemčiji, je bilo gotovo prav; toda v Rusiji bi se bile reči morda vendar drugače razvile, če bi bili zavezniški sledili njenemu vabilu. Nemčija ne bi bila tedaj imela opraviti le z ruskimi zastopniki; razkriti bi bila morala svoje splošne imperialistične namene še bolj jasno, kakor jih je pri pogajanju z Rusi samimi in mogoče je, da bi bilo to povečalo avtoriteto boljševiške vlade in ji vendar omogočilo nadaljevati vojno, katere pač ni končala s takim veseljem, kakor se je nekaterim zdelo.

Sedaj je to kajpada stvar preteklosti in kar se je iz tega izleglo, to je danes dejstvo. Rusija

je stopila iz vojne. Kakor smo že večkrat omenili, ni storila tega, ker je bila taka njena absolutna volja, ampak ker ni v svojem položaju mogla storiti nič drugega. To naše prepričanje ni enostavno mišljenje, ampak se temelji na znamenjih, ki se množe od dne do dne.

Kakšen pa je položaj sedaj? Brest-Litovski mir je res podpisan. Toda v dejanju ni tega miru. Če tudi ni na rusko-nemški fronti vojne v velikem slogu, se vendar neprenehoma vrše boji zdan na tem, zdaj na onem kraju, in tistega ogromnega dobička, ki ga je Nemčija neposredno pričakovala od mirovne pogodbe, ni žela.

Njeni daljnji cilji na vzhodu, ki so vseskozi imperialistični, so seveda drugo vprašanje. Ampak takoj je pričakovala Nemčija od ruskega miru dva glavna uspeha: Ogromno množino živeža in pristo rabo vse svoje in avstrijske armade na zapadni fronti.

Ne ena ne druga želja se ni izpolnila v taki meri, kakor je pričakovala Nemčija. Rusija sama preveč strada, da bi mogla dajati žita in mesa Nemčiji. V Ukrajini so sicer kajzerjeveji vpeljali organiziran rop, toda rezultati niso taki, da bi kaj zalegli, ker se kmetje upirajo z vseni sredstvi in po ponovno potrjenih vesteh rajši sežigajo žito, kakor da bi ga dali Nemeem v pest.

Kar se tiče armade, si je Nemčija gotovo nekoliko pomagala, vendar pa nikakor ne toliko, kolikor je upala. V okupiranih pokrajinah, v Ukrajini, na Finskem in na ruskem teritoriju, kamor je nemško vojaštvo prodiralo kljub brest-litovski pogodbi, je treba znatnega števila čet, ki ga nikakor ne sme zmanjšati, če noče riskirati. (Konec na 8. strani.)

Slovensko republičansko združenje.

SEDEŽ V CHICAGO, ILL.

IZVRŠEVALNI ODBOR:

Frank Bostič, Filip Godira, Martin V. Konda, Ebin Kristan, Frank Kerže, Anton J. Terbovec, Jože Zavertnik.

NADZORNI ODBOR.

Matt. Petrovich, Ludvik Benedik, Frank Veranič.

CENTRALNI ODBOR.

John Ermenc, Joseph Fritz, Joseph Ivanetič, J. Judnič, Ivan A. Kaker, Anton Motz, Frank Mravljica, Jacob Muha, Zvonko Novak, K. H. Pogodič, Matt Pogorelec, John Rezel, Jos. Steblaj, Frank Šavs, Frank Udovič, Charlie Vesel, Andrew Vidrieh, Stefan Zabrice, Leo Zakrajšek, Anton Zlogar.

(Opomba. Zastopniki organizacij in listov, ki se doslej še niso priglasili, postanejo člani centralnega odbora, čim se pravilno prijavijo in izjavijo, da se strinjajo s temeljnimi načeli S. R. Z. — Naslov za pisma in denarne pošiljkatve je sledeči: Anton J. Terbovec, P. O. B. No. 1, Cicero, Ill.)

SLOVENCEM V KANSASU.

Prisel je čas, da se tudi mi zbudimo iz spanja. Slovenci v Kansasu, ki so nekaj sloveli za posebno napredne, so zadnja leta skoraj zadremali in po drugih deželah rojaki komaj še vedo, da smo tudi mi na svetu. Toda sedanji čas je prenesen za drežje; kdor ne stoji sedaj na svojem mestu in ne poseže aktivno v velike dogodke sveta, preko njega pojde doba s svojimi železnimi koraki in se ne bo brigala za njegov protest, ne za njegove tožbe.

Jugoslovansko vprašanje je na dnevnem redu. Moralo je priti tako, kajti vsa velika evropska vprašanja so vsled vojne postala akutna. Vsa vprašanja, ki so v zvezi z bodočo ureditvijo Evrope, z bodočim mirom, z bodočim razvojem, zahtevajo rešitev. In ker je njih rešitev neizogibna, se bodo rešila.

To je popolnoma gotovo dejstvo, ker je utemeljeno v svetovnih potrebah.

Odprijo se le vprašanje: Kako se bodo rešila?

Nesteti interesi se križajo in vsi bi se radi uveljavili, vsi bi radi premagali druge. Tudi z jugoslovanskim problemom je tako. Kar bi rada dinastija Habsburg Lotringen, ne ugaja dinastiji Karagorgjevič; kar želi dinastija Karagorgjevič, ni všeč dinastiji Petrovič Njeguš; in po čemer stremi katerakoli dinastija, se ne vjema z interesi naroda.

Naj li ljudstvo vpriče tega ostane v kotu in molči? Če bo držalo roke križema, bodo drugi reševali njegova vprašanja, in rešili jih bodo proti ljudskim interesom. Ako hoče ljudstvo, da se uresniči njegovi cilji, mora samo nastopiti in vzeti vajeti svoje usode v svoje roke.

Ljudstvo v starem kraju ne stoji v kotu in

ne molči. Kljub stalno pripravljenim vislicam govori tako glasno, da je njegova volja razumljiva. Toda razljev roka mu žuga neprenehoma. V svoji strašni stiski obrača oči preko oceana, v to deželo, v kateri prebiva na tisuče njegovih članov, pa pričakuje od njih, da izrečejo, česar ne morejo sami izreči svobodno.

Vstali so v Ameriki Slovenci v mnogih državah. Zbrali so se v Slovenskem Republičanskem Združenju in ono tolmači resnične želje in zahteve vseh svobodno ljubečih Slovencev. Jugoslovanska federativna republika je njegov cilj.

Kaj pa Slovenci v Kansasu? Marskido misli, da smo zakrnjeni avstrijani. Toda to ni resnica. Tudi mi vemo, da je Avstrija le domena ene familije, habsburške dinastije, ne predstavlja pa nobenega enotnega naroda, nobene geografske ali gospodarske potrebne forme, nobene naravne zveze narodov. In če koprne Slovenci v stari domovini sami iz ječe, na kateri se blišči napis "Avstro-Ogrska", se ne more pričakovati od nas, da bi se postavili proti njihovim aspiracijam.

Vemo pa tudi, da si ne žele iz ene sužnosti v drugo odvisnost, ampak da hrepene po svobodi. In bilo bi nenaravno, če bi mi, živeči v ameriški republiki, bili manj demokratični od njih. Cilj Slovencev more biti le republičanski, uveljavljen v zvezi z ostalimi demokratično organiziranimi Jugoslovani.

Za ta cilj dela Slovensko Republičansko Združenje, in če ne bi delalo zanj, je gotovo, da bi stali Slovenci z ostalimi Jugoslovani vred zopet pod kakšno krono.

Mi v Kansasu pa nismo monarhisti, ne habsburški, ne kakršnikoli. Republika je edina oblika, v kateri se more svoboda razvijati dalje do popolne zmagave.

Ni pa dovolj, da smo republikanci in naprednjaki v srcu. S tem ne pomagamo svoji stvari in ne premagamo nasprotstva. Dela je treba in delo kliče tudi nas.

Društvo "Rožna Dolina" št. 92 S. N. P. J. je zaradi tega sklenilo vzeti iniciativo za ustanovitve S. R. Z. v Kansasu in v ta namen sklicuje

KONFERENCO

v John Krekarjevo dvorano
Franklin, Kans.

NA DAN 9. JUNIJA ob 3 pop.

Vse organizacije v Crawford County so vabljenе, da pošljejo na to konferenco svoje zastopnike. Dobro došli bodo pa tudi delegati iz Cherokee County, če se hočejo kljub oddaljenosti udeležiti.

Upamo, da ne bo nobene organizacije v našem okraju, ki se ne bi udeležila tega sestanka. Marsikaj smo zamudili, vse pa lahko nadomestimo, če se sedaj čvrsto lotimo dela.

Zatorej: Na svidenje dne 9. junija v Franklinu!

Sklicatelj.

SLOVENSKIM ORGANIZACIJAM V JUŽNEM ILLINOISU.

Klub št. 50 J. S. Z. je na svoji redni seji dne 12. maja adoptiral načela Slovenskega Republičanskega Združenja in sklenil podvzeti iniciativo,

da se osnuje lokalna ali okrajna organizacija za južni Illinois.

Da je taka organizacija v današnjih časih nujno potrebna, nam mora pritrđiti vsak opazovalec dejanskih razmer. Jugoslovansko vprašanje se rešuje in koncem te vojne se bo rešilo — na ta ali oni način. Ako hoče ljudstvo, da se reši v njegovem interesu in po njegovih zahtevah, mora samo stati na straži in delati v svojem zmislu. Če ostane ljudstvo indiferentno, se bo vprašanje rešilo, ampak proti interesom ljudstva.

V našem delu države, kjer so slovenske naselbine majhne, pa niso razmere tako ugodne, da bi kazalo v vsaki naselbini posebej ustanoviti lokalno organizacijo. V zapadni Pennsylvaniji vidimo, kako so rešili to vprašanje v podobnih razmerah. Tam so se podporni društva in socialistični klubi v mnogih naselbinah združili v enotno lokalno organizacijo, v kateri delajo neumorno in s katero so dosegli že prav lepe uspehe.

Po tem vzoru bi se tudi mi lahko uspešno organizirali, če združimo društva in klube iz vsega dela države v skupno lokalno organizacijo.

Kakor rečeno, je naš klub podvzel iniciativo za to in ima v ta namen že 12 dol. 30c v blagajni. Zategadelj pripravljamo vsem okoliskim društvom in klubom, naj vsako na svoji prvi seji razmislija in temeljito razpravlja o problemu in potem naj sporoči svoj zaključek našemu tajniku na naslov:

Frank Štempihar,
R. F. D., 1 Box 4
W. Virden, Ill.

Najbolje bi bilo, da izvoli vsako društvo oziroma vsak klub takoj svoje zastopnike in nam jih naznani.

Na to vabilo pričakujemo čim hitrejši odziv, da pridemo do potrebnega pozitivnega dela.

Simon Kaučič.

XI. Iskaz prispevkov za S. R. Z.

Krajevna organizacija S. R. Z. v Winterquaters, Utah, \$9.35; krajevna organizacija v La Salle, Ill., \$50.00; Fr. Žagar, Terre Haute, Ind., \$2.00; krajevna organizacija v Murray, Utah, \$2.50; veselo omizje, 56c; za Slovenian Review z znakmah in gotovini \$4.85; krajevna organizacija v Ely, Minn., \$8.50; krajevna organizacija v Eveleth, Minn., \$22.00; dr. V. Boj št. 53 S. N. P. J., Collinwood, O., \$4.00; krajevna organizacija v Sartell, Minn., \$7.00; Blaž Guzel, So. Burgettstown, Pa., \$2.00.

Anton J. Terbovec, tajnik.

Detroit, Mich.

V nedeljo, dne 16. junija priredi tukajšnja okrajna organizacija SRZ. veselico, pri kateri bodo sodelovala vsa slovenska društva v Detroitu. Veselice se vrši v korist SRZ. Program bo objavljen pozneje.

Redne seje krajevne organizacije se vrše vsako zadnjo nedeljo v mesecu. Prihodnja seja se vrši 26. junija ob 9 zjutraj v Delavskem Domu, E. Ferry Ave., in pozivam zastopnike društev in ostalo zavedno občinstvo, da se je udeleži v obilnem številu.

Odbor krajevne organizacije je sledeči:

Martin Mantony, tajnik; Jos. Klančnik, blagajnik; nadzornika: Jos. Topolac in J. Aibel.

V okrajno blagajno so prispevala sledeča društva: Zveza Detroitških Slovencev, št. 121. S. N. P. J., \$5; št. 123, S. S. P. Z., \$5; slov. pev. dr. Ljubljanski Vrh, \$5; slov. soc. klub št. 114, \$5; rojak J. Jancžič, \$1.

Martin Mantony, tajnik.

Kraljevaši med Jugoslovani nimajo uspeha z resnico. Zato se brez pomisleka poslužujejo navadnih laži. Kdor pride kaj okrog po naselbinah, sliši pogostoma trditve, da je vlada v Washingtonu priznala krfsko deklaracijo. Ker se ponavlja ta pripovedka na različnih, med seboj oddaljenih krajih, ne more torej biti le slučajen izrodek kakšne prenapete ali prehitre domišljije, ampak očitno je, da se to sistematično razširja.

Laško je razumeti, s kakšnim namenom se to dela. Politični šarlatani hočejo napraviti vtisk, da mora biti vsak Jugoslovani v Ameriki za Karagorgjevičev dinastijo, ker bo sicer smatran za nelojalnega napram Zedinjenim državam. Seveda računajo največ na take ljudi, ki ne mislijo s svojo glavo in na take, ki premalo čitajo, pa se potem zanašajo na tisto, kar slišijo od drugih.

Vpričo take propagande je treba jasno povedati, da je ona trditve o krfski deklaraciji prosta laž. Absolutno nobena vlada ni priznala krfske deklaracije, pa tudi washingtonska ne. Če bi imeli ljudje le količkaj možganov v glavi, bi morali razumeti, da je tako priznanje sploh nemogoče. Vsaki vladi se lahko pošlje vsak dokument in vsaka ga lahko "vzame na znanje"; to se pravi: Seznanji se z dejstvom, da je bil izdelan tak in-tak dokument. Ampak odtod do "priznanja" je zelo dolga pot in te ni nastopila nobena vlada. Kdor torej trdi, da ima krfska deklaracija Wilsonovo ali Lansingovo priznanje, je navaden lažnik.

Prav tako ne more nobena vlada "priznati" londonskega odbora, jugoslovanske kancelarije v Washingtonu ali katerikoli podobne institucije. Zakaj noben tak "odbor" ali "svet" ali kakor se že imenuje, ne more dokazati, da zastopa Jugoslovane v Avstriji; ne more jih zastopati, ker ne morejo sami izvoliti takih odborov.

Slovensko Republičansko Združenje ve to in zato ni nikoli zahtevalo takega priznanja. Če pa kakšna druga institucija o sebi trdi, da ima tako priznanje, tedaj se zopet nesramno laže.

Iz Kodanja poročajo: Novi finski kabinet, ki ga je sestavil bivši senator Paaskivi, sestoji iz samih pristašev Nemčije. General Mannerheim, poveljnik bele garde je zahteval, da sprejme vlada njegovo ostavko, ker je proti germaniziranju Finske.

Iz Moskve poročajo, da Nemci grade železnico od finske meje do Pečenge na obali Morskanskega.

Iz Amsterdama poročajo: "Leipziger Zeitung" piše, da sta nemški kaiser in saksonski kralj izbrala prince Jurija Saksonskega za novega kralja Litve po "želji litvinskega ljudstva" (!) Socialisti na Saksonskem kritizirajo ta korak.

Cvetko Golar:

Jesenske rože.

Roza je hodila med gredicami in pestovala sina. Rdeča in lepa je bila v lice in oči so se ji lesketale ter gledale érez polje in érez gore, gledale so v daljno deželo in videle Filipa. Ravno sedaj je morda v mislih pri njej, spominja se sina in bele hišice ter misli na svojo oblubo. Šteje dneve in tedne, kdaj pride njegov dan, kdaj se odpelje proti domu; ves je že nepotrpežljiv, zakaj žalostno mu je samemu v globoki jami, pod zemljo, v prahu in temi, kjer vedno groze skale nad njim, kjer se rušijo oboki . . .

Stala je konec vrta in mislila. Počasi je stopila med gredice, kjer so se že razvili cvetovi, kjer so že cvetele potonike. Tudi astre so že odprle in odklenile svoje zvezdnate cvetove. "Le evetite, rože, ah, sedaj ima priti Filip!" Bila je srečna, zakaj pred njo je sijala zvezda pri zvezdi na zelenem polju. Srce se ji je topilo v prsih razkošne radosti, in sladkega pričakovanja gorki val svetlega in blagega hrepenenja so jo napolnili.

"Sedaj ima priti Filip!" Vsako jutro navsezgodaj, ko je še padla rosa izpod neba, je že stala na pragu. Ni še bil dan, ni se zaznavala zrak in nič se ni videlo. Cesta se je izgubljala v megli, in oko je zastoj strmel v belo morje.

Dopoldne je bila zopet znanaj, pogledala je na vrt, potem pa zopet zrla proti klanecu in vroče želela, da bi se prikazala znana in ljuba postava izza ovinka.

"Astre že cveto! Ali ne ve?" Pisala bi mu, ali odkar je odšel, ni dobila vesti od njega. Ni bilo pisma, ki bi ji povedalo, kod hodi Filip. Niti pozdrava ji ni poslal po drugih, po tovariših, ki so šli z njim, in ki so že pisali domov, da so dobili delo, a da se mislijo kmalu vrniti.

Minulo je že pol leta, kar so bili na tujem, in ves ta čas ni dobila Roza niti glasu od svojega moža.

"Ni še tatka," je govorila sinu, "kje hodi tatek?" Morala je zopet na vrt, da bi se prepričala, ali res cveto astre? Sedla je k njim in mislila na moža. Še enkrat je preživela v duši vse minole dogodke, odkar se je seznanila s Filipom.

Ali je bila jesen ali zima? Ne, moralo je biti spomladi, zakaj toliko sreče še odtakrat ni doživela in toliko evetja ni v zimskem času, kakor ga je tedaj razevetelo pred njenimi očmi, toliko zlatih žarkov nima zimsko sonce, kakor jih je tedaj posijalo na njeno lice; taka svetloba gori samo spomladi, kakor je tedaj padla v njeno dušo. Filip je zidal hišico ob cesti, in ona je prišla mimo.

"To bo srečna tista, ki bo gospodinjala tukaj! Moj Bog!"

In potem je mislila, pogosto mislila na malo stavbo in na mladega zidarja ob cesti.

Ali je bila jesen ali zima? No, moralo je biti spomladi, zakaj sonce je žarelo, evetje je bleščalo in smejale so se trate in peli so gozdovi.

Filip je prišel k njej v vas.

"Glej, Roza, hišo sem si postavil, ali kaj mi bo samemu? Ko sem jo zidal, sem vedno mislil: Katera bo gospodinja v moji hiši? In želel sem, da bi bila ti . . . Ali hočeš?"

Iskal je njenih oči, ali njo je bilo sram.

"Ob večerih, po delu sem bil truden, da mi je bilo vse telo kot razbito. Roke so mi bile ranjene od ostrega kamenja in vse ožgane od apna. Ali nič me ni bolelo, nič nisem čutil ran in trpljenja, kadar sem se spomnil tebe. Želja, da bi bila ti gospodinja v tej hiši, da bi bila ti moja žena, mi je dajala moč in volje, da mi niso mogle blizu težke skrbi. Ali hočeš?"

Tako jo je snubil Filip, in ona mu ni odrekla, mu ni mogla odreči.

Prinesel ji je zlat prstan in dejal:

"Pred tremi leti sem ga že kupil in mislil: Ali bo prav Rozi? Ali se bo podajal njenemu prstu?"

Postala je njegova žena.

Ustanovila sta si dom v beli hišici in tihi mir je objel nizki krov, kjer je sijala sreča. Lepi so jima bili dnevi, naj je bilo zunaj sonce ali je škropil dež iz sivih oblakov; žalostnih senc ni bilo na vedro čelo in na jasna lica.

Prišla je na konec svojih misli in se obrnila proti oknu, ker se ji je zazdelo, da nekdo hodi po sobi. Izza vogala je stopila Filipova sestra: "Kaj je s teboj? Že celo večnost hodim po hi-

ši in kričim, pa ti nič ne slišiš. Ali veš kaj novega?"

Roza jo je pogledala; v njenih očeh je bilo nestrpno vprašanje.

"Markov je pisal; tam je kot Filip. Drugi teden se vrnejo."

"Drugi teden!" Hlastno je ponovila Roza te besede: dihala je hitro in močno, kot da se je iznebila velikega bremena, in okrog ustn se ji je nehote pojavil smehljaj.

"Kaj ti je Roza? Zakaj se smeješ?"

Nič ni, spomnila sem se nekaj veselega, je odgovorila in zaželela, da bi bila kmalu sama, da bi se mogla sama s seboj veseliti.

"Markov je pisal, da imajo težko delo in slabo so plačani. Vsi žele, da bi bili čimprej doma."

"Ali v jamah delajo? Ali je kaj povedal o Filipu?"

"Nič drugega ni pisal, kakor to, da morajo hudo delati in da je nevarno pod zemljo. Zmeraj kakšnega ubije."

"Ubije." Roza je kar zadržela in prevzel jo je brezmejen strah, da bi se njemu kaj ne pripetilo. Hitela je v hišo, se nečesa spomnila, in zopet na cesto!

"Da bi bil že tukaj Filip! Ali drugi teden, v pondeljek?"

"Ne vem, tega ni pisal. Ali si zelo vesela?" (Dalje.)

Po svetu.

Iz Inomosta je prišlo poročilo, da je bilo pri zadnjih nemirih in bojih v Pragi 2000 oseb mrtvih in ranjenih. Krvavi boji so bili tudi v Gradeu in Ljubljani, kjer so Slovenci napadli avstrijske (nemške ali madjarske) čete. Vojaki so streljali na ljudske množine in ubili ter ranili veliko številno oseb. Notranji nemiri in punkti so zadržali priprave za ofenzivo proti Italiji.

Iz Švice poročajo o velikem stradanju na Hrvaškem. Šolski otroci po nekaterih krajih Avstrije zbirajo krušne drobtine za stradajoče hrvaške otroke. Iz Sarajeva so pred kratkim poslali 48 škatal drobtin na Hrvaško. Kmetje v Heregovini so od Božiča dobili le štiri funte moke na osebo od vlade.

Po vesteh iz Milana so socialisti v Avstriji organizirali velike demonstracije proti novi nemško-avstrijski pogodbi.

Poročila iz Ženeve pravijo, da je avstrijski cesar Karl pred kratkim sprejel razne deputacije iz "zapadnih avstrijskih dežel", ki so tarnale zaradi slovanskih aspiracij in se posebno brdiko pritoževale nad Jugoslovani. Po teh poročilih je gospod Karl izjavil:

"Za bodočnost se zanašam na zvesto, neprecenljivo sodelovanje nemškega cesarstva z oziroma na interese naše monarhije. Bodite zagotovljeni, da ne bodo nikdar in na noben način prikrajšane pravice Nemcev v Avstriji."

To bi bilo čisto lepo in nihče ne bi zameril habsburškemu gospodu takih besed, če ne bi že iz predloge izkušnje vedeli, kaj pomenijo. Kadar govori ta gospod "o nemških pravicah", misli na nemško hegemonijo in na predpravice nemške buržvazije in birokracije. Posebno podpirajo to mnenje še Karlove besede o "sodelovanju" Nemčije, kar bi bilo bolje povedano z besedama "nadvlada nemškega kajzerja."

Iz Stockholma poročajo: Hjalmar Branting je te dni pojasnil v listu "Social Demokraten", s kakšno težavo je poslal v centralne države spomenico zavezniških socialistov, ki je bila sprejeta v Londonu. Poskus, da bi jo nesel kurir osebno, se ni posrečil. Nato je bila spomenica poslana v šestih priporočanih pismih na naslov Scheidemann in Haaseja v Berlin, Viktorja Adlerja na Dunaj, Buehingerja v Budapešto in Sakasova ter Krikova v Sofijo.

V vsakem ovitku je bila spomenica v angleškem in francoskem jeziku, Vanderveldovo in Huysmansovo pismo in privatno pismo Brantinga, ki se je ponudil za posredovalca, da prejme oficijelni odgovor.

Odgovora pa ni bilo in zdaj je berlinski "Vorwaerts" pojasnil, da ni spomenica še danes prišla na določene naslove v Nemčiji in Avstriji. Bolgarski socialisti so jo prejeli in tudi dali svoj odgovor.

Iz Amsterdama poročajo: Berlinski "Vorwaerts" piše, da se pojavljajo nemiri na Krimu. V Odesi so Nemci razpustili socialistično durno.

Človek se takim vestem že nič več ne čudi, ampak jih jemlje le na znanje. Kmalu bo dovolj, če se bo poročalo: "Sem ali sem so prišli Nemci." Da so potem izbruhnili nemiri, se bo razumelo že samo po sebi.

Državni tajnik Lansing je te dni podal sledečo važno izjavo:

"Državni tajnik želi naznaniti, da je vlada Združenih držav z velikim zanimanjem sledila razpravam in zaključkom kongresa zastopnikov zatiranih narodov iz Avstro-Ogrske, ki se je vršil meseca aprila v Rimu. Vlada toplo simpatizira z narodnimi aspiracijami za svobodo Čeho-Slovakov in Jugoslovancev."

Medtem ko za danes beležimo to vest, se zmemimo prihodnjic o njenem pomenu.

Inteligenca in politika.

(Konec.)
 Ako zahtevajo razmere, da se izloči kaka politična smer iz nepolitične organizacije, je treba to storiti na nepolitičen način. Da se zabrani na pr. pristop klerikalcev, ki predstavljajo najbolj konservativni element s popolnoma drugo idejno smerjo, ki zadostovala določba, da ima pristop le oni, ki smatra znanost za edino merilo vsega spoznanja. S to nepolitično določbo bi se izključila na nepolitičen način ona politična smer, ki dela splošnega napredovanja največ ovir. Ker je antiklerikalizem, kot boj proti klerikalni stranki, političnega značaja, zato nepolitična organizacija, ako hoče biti dosledna, ne sme imeti antiklerikalizma na svojem programu.

V okvirju take politične organizacije bi se najuspešnejše zbirali akademiki in tvorili tu strokovno politične klube. V političnih klubih bi se zbirali posamezniki, ki so prišli do gotovih političnih nazorov in prepričanja. V vodstvu bi morale biti zastopane vse politične smeri dotične organizacije, ki bi ne smela storiti nobenega koraka, ki bi nasprotoval političnim nazorom kake zastopane politične smeri.

Taka idealna organizacija, kakor jo imajo deloma Nemei v takozv. "Freie Studentenschaft" bi bila, oziroma je zelo prikladna, vzgojiti akademično mladino v tolerantnosti napram tujim nazorom in v politični strpnosti, ki je tako redka cvetka na polju našega političnega življenja.

IV.

Da je razširjena med inteligenco, ki bi imela predstavljati voditeljstvo naroda, tako zelo politična brezbarvnost, brezbrzičnost in koristarstvo, je kriva tudi država, oziroma pravilneje rečeno, oni privilegirani stanovi in razredi, ki vladajo sedaj v državi. Ker je v interesu sedaj vladajočih privilegiranih, protidemokratskih krogov, da ostane ljudstvo politično nezavedno, da ga lažje vladajo in izkoriščajo, je psihološko popolnoma umljivo, da se v naših šolah ne podaje politična izobrazba, kajti vladajoči krogi se boje informirati mladino v političnih vprašanjih, ker bi morali uvesti mladino tudi v nova politična stremeljenja, ki so naperjena proti njim. Zato tudi ni pričakovati od njih, da bi modernizirali v tem smislu naše šolstvo. To se da uresničiti le na gotovi stopnji de-

demokratizacije. V tem oziru so storile sodobno najbolj demokratične države Šveica in Zedinjene države prvi korak s tem, da so uvedle v svojih šolah elementarni državljanski pouk.

Izgovor nekaterih ljudi, da je treba, predno se da ljudstvu široko svobodo in večje pravice, počakati, da bi v ta namen dovolj zrelo, je absurd. Taki naivneži so podobni onemu, ki ne bi hotel zasedeti kolesa, dokler se ne nauči voziti na njem. Le svoboda uči ljudstvo svobodo pravilno rabiti.

Idealna demokratična država bodočnosti bo skrbela za politično izobrazbo svojih državljanov. Državljanji se bodo vzgojili v zavesti, da je upravičen le en despotizem, despotizem zdravega razuma, da vladajo v narodi neizogibni, večinoma še neznan in nepreračunljivi prirodni zakoni, da je kultura produkt družabnega dela, da so po rojstvu vsi enaki, in da ima vladati le rezultat posameznih tendenc naroda oziroma države. Moderna šola konsekvntno demokratične države bo pripravljala mladino na politično življenje, podajala elemente ustavnosti, pojasnjevala smisel politike, namen strank in države. Kdaj naj se začne s tem poukom in v kakšni obliki, to določijo pedagogi, ki bodo morali biti veliko bolj filozofsko in sociološko izobraženi kot so današnji.

Ker mora biti strogo demokratična država politično nevtralna in nepristranska, zato bo moral biti politični pouk nepristranski in radi tega samo informativen in opisovalen. O politični vzgoji se od strani države ne more govoriti, ker ima vzgoja, oziroma mora imeti vedno gotove smeri, namen in cilj. Kolikor je raznih svetovnih, etičnih, političnih in življenjskih nazorov, toliko raznih vzgoj eksistira. Vzgojiti ob enem v aristokratskem in demokratičnem, liberalnem in socialističnem duhu i. t. d. je nemogoče in ne bi vedlo nikamor. Vzgjati se pravi, uravnati otroško in mladeniško mišljenje in hotenje tako, da je vedno v istem smislu motivirano. Zato bo morala prepustiti moderna država, že vsled svoje nepristranosti, politično vzgajanje mladih državljanov političnim strankam, kakor je to večinoma že danes. Da se pa obvaruje mladino pred slepo avtoriteto in slepo vero v strankanske programe, bo tvoril nepristranski politični pouk v državnih šolah zelo koristno in potrebno protitežje enostranski stran-

karski politični vzgoji. Nepristranski pouk bi se dosegel najlažje, ako bi predaval o obstoječih političnih smereh, strujah in strankah, vendar le pristaja dotične smeri in struje ali stranke.

Le na ta način bi se opomoglo dejstvom, da stopa mladina, ko zapusti šolske klopi, slepo in neopremišljeno v politične stranke, ne da bi bila pravilno in dobro informirana o drugih strankah, da gre v stranko, ki je ravno v modi in da je večina takorekoč kar vrojena v stranko. Koristno pa bi bilo tu tudi za tiste, ki so obdarjeni s tako politično slepoto in glurto, da jih ne zbudi iz njih duševne lenobe niti najglasnejša fanfara in najbolj živa strankarska reklama.

Dokler pa ni dosežen ta ideal, ni za onega, ki reflektira na višjo intelektualno stopnjo in noče ostati političen analfabet ali mutec in noče veljati za koritarja, za dvorezen nož ali pa za vetrnjaka, edino sredstvo: s samoizobrazbo do političnega prepričanja. Kdor noče, da bi ga glede politične izobrazbe prekosil kak velikomestni tovarniški delavec, ki je obiskal politično šolo svoje stranke, in kdor noče biti samo oficijalen diplomiran inteligent, temveč tudi v resnici inteligent, mora poseči k politični samoizobrazbi.

Samoizobrazba se mora začeti pred vsem z teorijo. To se pravi: politično neodločena mladina ima študirati politiko v prvi vrsti kot vedo. Seznaniti se mora z posameznimi disciplinami, ki pridejo pri modernih političnih strankah v poštev, kakor so sociologija, gospodarstvo i. t. d. Pred vsem pa je treba nekoliko filozofične podlage. Ampak teorija sama ne zadošča, ker politika kot gola teorija nima nobenega smisla, temveč ga dobi šele v praksi. Praksa pa se ne da naučiti iz knjig. Treba je stopiti v politično življenje, treba je iti med stranke, na politične shode, zasledovati boj principov, čitati politične liste in zavzeti končno sam politična stališča v spornih javnih zadevah. Samo študiranje in opazovanje od daleč vodi k nadstrankarski nadutosti, breztemeljnemu kritikarstvu, psevdoobjektivizmu in končno k indiferentnosti. Indiferentizem, skepsa in blaziranost so zelo nečastni atributi inteligence. Odlučni človek se postavi vselej in povsod, kjer se pojavi spor različnih zadev na eno ali drugo stran. V svrhu doslednosti pa bo imel nazore, ideje in principe, po kate-

rih se bo ravnal v vseh slučajih in katere bo vedno in povsod zagovarjal in širil po svojih močeh. Stal bo v vrsti somišljenikov, stal bo v stranki. Stranka pa mora imeti program, kajti drugače je izpostavljena slepomišljenju, avtoritativnosti voditeljev in nedoslednim metamorfozam. Politično delovanje brez programa je tavanje v temi ali pa zidanje palače brez načrta.

Ako hoče storiti kdo v kratki življenjski dobi kaj koristnega na polju javnih skupnih zadev, ki so predmet politike, se mora pripojiti dandanes kake politični skupini ali pa ustvariti novo politično stranko. Solopolitika je brezuspešna in nesmiselna. Mala šporna vprašanja v stranki ne smejo zadrževati ljudi, ki nočejo veljati za pedantične. Saj nikjer ne stoji, da mora pogoltniti strankar ves program stranke. Komur ni kaj po volji ali domneva, da ima boljše ideje in načrte, ta ima v demokratični stranki pravico in možnost, poiskati in dobiti za svoje spremembe v programu pristaje in vplivati na člane. Politično izobražen inteligent se vpraša: katera stranka ima največ točk v programu, ki se vjemajo z mojimi interesi, nazori, idejami in ideali; ali pa: katera stranka ima največ možnosti in sile, korakati uspešno naprej in povzdigniti človeško kulturo na višji nivo. "Vsak človek postane takoj po rojstvu deležnik boljše stanja človeštva, ki ga je pripravila preteklost, zato sprejema ob enem z življenjem dolžnost, delati po svojih močeh za nadaljni razvoj kulture." (Bourgeois.)

Kitajski filozof, čigar besede so napisane kot moto v začetku tega članka, je videl svoje ideale v preteklosti, ker še ni poznal razvoja in napredka. Moderni človek stavi svoje ideale v prihodnost. Besede, ki jih je napisal pred več kot 2000 leti, veljajo še danes za vse, ki hočejo delati "red v državi", to je, ki hočejo delovati politično. Torej: kdor hoče, da bo svetila luč pravosti in državi, napravi red v državi; ako hoče napraviti red v državi, prej uredi domače zadeve, spopolni najprej samega sebe; ako hoče spopolniti najprej samega sebe, stori najprej svoje sree pošteno; ako hoče storiti svoje sree pošteno, naredi prej svoje mišljenje resničoljubno; ako bo hotel narediti svoje mišljenje resničoljubno, spopolni najprej svoje znanje.

Koroško gorovje.

Od Tegoste Gore (1933 m) drži proti severu panoga s Tolstim Vrhom (1563 m) in Hudo Jamo (1413 m), od Tolste Košute pa greben z Malo Košuto (1626 m) s sedlom Potokom (1413 m). Dolgo njiivo (1220 m) s Pipanovim Vrhom (1441 m), s Kalniškimi (1578 m) in Malim Vrhom (1265 m). Severno od Malega Vrha je sedlo Šajda (1066 m), ki dela nekako zvezo z izolirano Obirsko gmoto (2141 m). Iz Bajdiš ali Vajdiš drži čez 1860 m visoko sedlo Škrbino steza na Kopce in od tod dalje v Tržič.

Od Tolste Košute segajo Karavanke ob koroško-kranjski meji še do 1469 m visokega sedla Fevče in vrhujejo v Plešivcu (1803 m), Plešovniku (1664 m) in Velikem Vrh (1643 m). Od Plešovnika, v glavnem grebenu, se ocepni panoga proti vzhodu do Virnikovega Grintaven (1658 m) in do Pristovnikovega Storžiča (1762 m), kjer se ocepni zopet nov odrastek proti severu s Štruklovim Vrhom (1362 m), dočim se vleče prvotna panoga dalje proti severu in vrhuje v Cimpasarjevem (1551 m), Plešnikovem (1397 m) in Kristanovem Vrh (1228 m) ter neha z Vašnikom (1169 m) pri Železni Kapli. Južno od sedla Fevče in Stegovnika (1694 m), gorenjega teka Kokre, 1216 m visokega Jezerskega Vrha, Pavličevega Sedla, Solčave, sedla Bistre (1258 m) in Raduhe (2065 m) pa se stikajo Karavanke tesno s sosednjimi Kamniškimi Alpami.

Karavanke izgubijo vzhodno od Bele svojo prejšnjo veličastnost ter dosežejo le tu in tam še visokost 1800 do 1900 m. Posamezni grebeni so zvezani med seboj z nižjimi hribi. Poleg 1626 m visokega Velikega Vrha, preko katerega drži v Solčavo Št. Lenartsko Sedlo (1330 m), sta važna Pastirkov Vrh (1534 m) in 1930 m visoka gmota Ovčeva (Olševa!). Z Ovčeve se nudi obiskovalcem razsežen razgled po Savinjskih Alpah, Savinjski, Mežki in Logarski Dolini, vidi se pa tudi Triglav in Veliki Klek. O jamah na Ovčevi se pripoveduje med ljudstvom mnogo pripovedk in pravljic; najvažnejša jama na zahodni strani je Potočnikova Jama, kjer se dobiva siča, ki jo rabi ljudstvo pod imenom "magnezija" kot zdravilo za živino, na vzhodni strani pa Vošovnikova Jama. Ovčeva tvori nekako zvezo Karavank s Savinjskimi Alpami, se razprostira z mnogimi razstleki od zahoda proti vzhodu in prepada strmo proti jugu, dočim se znižuje polagoma proti severu, proti Koprivnikemu Jarku, ki loči Ovčeve od Pece. Na vzhodu se je držijo 1730 m visoki Lepi Vrh, Sleme (1310 m) in sedlo Bistra (1258 m). Za sedlom Bistrom se zavijejo Karavanke med potokom Bistrom in Mežo proti severovzhodu do Črne in padajo polagoma proti Mislinji, kar nam dokazujejo vedno nižji hribi: Araš (1297 m), Stakneli Vrh (1223 m), Osekani Vrh (1175 m), Tolsti Vrh (1148 m), Bošokov Vrh (766 m), Plešivec (585 m) i. dr.

Južno od sedla Bistre na Štajerskem je Raduha (2065 m), od katere se ocepni proti vzhodu greben, ki vrhuje v Grebenu (1468 m), Kamenem Vrh (1695 m) in Travniku (1634 m), s katerim se pričinja južnoštajersko gorovje.

Vzporedno s Karavankami stojijo od Kepe do Mislinje na Štajerskem izolirani vrhovi, ki so ostanki deloma upadlega gorovja. Ti vrhovi so: Šent Kocijan (777 m), Mala Kepa (1745 m), Mače (1691 m), Sinji Vrh (1580 m), Vranjica (1465 m), bajeslovna Zingarica s Slanico (1592 m), Zohar (1449 m) in Gerlovec (1842 m), južno od Borovelj pa Macen (1624 m), Javornik (1688 m), Setiče (1925 m), Črni Vrh (1690 m) in Medvedova Ravna (1625 m). Obsežna je rudnata Obirska gmota z Obirjem ali Ojstreem (2141 m), kjer je meteorološka štacija prve vrste, z Malim Obirjem (1960 m), Muilhovcem (1603 m), Bukovnikom (1536 m), Veliko Pečjo (1571 m), Staro Goro (1553 m) in Jovanom (1460 m); vzhodno je po svojem razgledu, svinčeni rudi in po pripovedkah o kralju Matjažu znana Peč (2114 m). Peč ali Peca ima dva vrha, ki sta oddaljena drug od drugega samo 5 km, Piramido ali Bistriški Vrh (2114 m) in Knjeps ali Veliko Glavo (2124 m). Na zahodni strani Peči proti Beli sta Topiča (1647 m) in Ojstra (1577 m), blizu Miklavca pa je 1263 m visoki Jegartov Vrh; na severu je Tolsti Vrh (1156 m), na vzhodu ob Meži sta Potočnikov Vrh ali Gornja (1185 m) in Spodnja Peč (1037 m).

Nekdanje s Karavankami vzporedno in deloma upadlo gorovje se ne končuje ob Mislinji z divjimi razoranimi ali strmimi prepadi, ampak z zelenimi gozdi in alpskimi trati porastlo, 1696 m visoko Uršulo, ki nudi obiskovalcu za mali napor na potu dalekosežen razgled po Dravski, Mislinjski in Labudski Dolini. Na vrhu prijaznega hriba in sicer ravno na deželni meji stoji stara romarska cerkev tako, da je oltar na Štajerskem, ostali del pa na Koroškem. Severno od Uršule je Hom (1189 m) in Ojstre (1213 m), severovzhodno Črni Vrh (1411 m) s Proglom in Kozjakom, na jugu pa njen podaljšek Javorski Vrh (1220 m), ki se razprostira proti južno-štajerskemu mejnemu pogorju.

Doline v Karavankah so večinoma kratke, koritaraste povprečnice ter se končujejo v Dravski podolžnici. Važnejše so: Fužinska Dolina, ki drži iz Kranjske proti Zilici, Bistriška pri St. Jakobu, Medvedji Dol, Poden ali v Podnu, Ljubelj ali Brodi, Bajdiška, Borovniška, Belska, Kokrska, Lepenjska Remniška in Meška Dolina.

(Dalje prihodnjic.)

Iz Madrida poročajo: Misteriozna bolezen je okužila 120.000 oseb in lotila se je tudi konjev. Kralj je še bolan in polovica ministrov je podlegla bolezni. Španci dolže Nemece, da so zanesli bolezen na submarinkah.

Ivan Cankar:

Greh.

III.

Nedelja je bila, sonce je sijalo in Tone se je napravil v cerkev, da bi zvonil k jutranji maši. Truden je bil in zaspan; popil je kavo, kruh je spravil v suknjo in je šel. Ko je bil na pragu, se je vrnil v izbo, ali ko je odprl duri, ni vedel več, čemu se je vrnil.

"Kaj ne greš? Pozno je že."
 "Zbogom, mati!"
 "Če ti je slabo, Tone, ostani doma in lezi! Vse rdeče oči imam."

"Nisem bolan . . . zbogom!"
 In je hotel odprti duri, toda vrnil se je hitro, atopil je k postelji, potegnili je odejo z znožjo in jo je razprostrl.

"Kaj pa delaš, Tone?"
 — Nič ni bilo, neumen sem bil! — je mislil Tone, ozrl se je na brata, ki je spal mirno, in obšla ga je globoka groza. Bratove trepalnice so bile nekoliko odprte in skozi ozke presledke so gledale naravnost nanj bele oči.
 "Zbogom, mati!"

Ko je šel, je stopila mati na prag in je gledala za njim; tudi on se je ozrl na ovinku, zamahnil je z roko in je zavil hitro na desno, na ono stran, kjer so se vzdigali iz doline pusti klanci.

Nedeljska in mirna je bila vas, v nedeljskem jutranjem soncu so se svetile hiše, se je svetila cerkev od daleč. Ljudi je srečaval poredkoma — ženske, ki so se bile napotile k maši iz daljnih hribovskih vasi in ko so šumele mimo njega v pisanih našeepenjenih nedeljskih krilih. Prišla je debela ženska z velikim molitvenikom v roki in ga je pogledala začudeno.

"Kaj nisi ti ministrant?"
 Nič ni odgovoril in je šel dalje.
 — Kako bi šele izpraševali, ko bi šel po veli-

ki cesti! — si je mislil. Zdaj bi moralo pač že zvoniti in cerkovnik bi čakal.

Skoro vesel čut ga je obšel, ko se je domislil cerkovnika. Tam pač stoji na pragu in gleda po cesti navzdol in čaka. "Presneti fant, zaspal je! Ali bi ga prijel za ušesa!" Na sredo ceste je stopil in zdaj gleda, morda je del očlo roko nad oči . . .

Kmalu ni bilo več hiš ob poti; samo tupatam še siromašna kočja, pol lesena in s slamo krita, duri zaprte in okna, kakor da bi bilo znotraj vse izumrlo. Nato pa se je vzdignil klancec strmo v hrib — na poti kamenje, robide ob poti in vse-naokoli tiha, žalostna pokrajina.

Zavznilo je k jutranji maši. Tone je postal in je gledal doli na vas, ki je ležala v dolini bela, od rose in jutranjega solneca umita. Gledal je in breme na srecu je bilo težje.

Lepa je vas in vse je lepo na svetu, lepa je celo ta neizmerna žalostna pokrajina, in on je sam in težko breme leži na srecu, ne gane se, tišči ga k tlom . . .

Romal je križem po razvoženih kolovozih, po ilovnatih stezah preko lazov, po kamenitih klancih, ki so se vzpenjali v hrib, spuščali se v dolino. Spočetka so ga žulili črevlji, ki jih ni bil vajen in jih je obul samo ob nedeljah, toda kmalu ni več čutil nog, hodil je, koder so ga nasile. Solnce se je vzpenjalo hitro, trava se je sušila, zrak j e bil miren in topel.

— Zdaj je maša pač že pri kraju! — je mislil in je šel počasi po neznanem samotnem klancu, ki se je bil vzdignil iz ozke globeli. — Cerkovnik je zvonil sam, morda je šel pogledat gori in je videl odprte duri. Morda ga je celo poklicalo, kakor je poklicalo mene . . . Naj bo v božjem imenu! —

Teško mu je bilo, ali žalost je bila mirna, ves strah je minil.

Ob klancu so rasle visoke robide in robidnice so bile že črne in sočne. Trgal je in zobal, skoro presladke in premeheke so bile že jagode; ko je posegel v grm, da bi upognil težko polno vejo, se je oprasnil in kri se je prikazala na roki. Obrisal se je hitro z zelenim listom, zastudilo se mu je in šel je dalje.

Med lazi je bila živa meja iz samega lečevja. Stopil je s poti in je odgrnil veliko zeleno listje. Toda lešniki so bili večidel še melki in se niso dali robkati; robke so bile še zelene in sočne.

Od daleč je zapelo nerazločno, zatrepetalo je v zraku.

— Zdaj je že blagoslov, ljudje že vatajajo. — Zabolelo ga je in ni pomišlil nič in se je vrnil. — Če me vprašajo, zakaj nisem šel k maši, pa povem vse po vrsti, naj se zgodi karkoli.

— Kaj bi se pač zgodilo? Kaj sem pač storil? —

Toda zasvetilo se je samo in je švignilo mimo. — Naj se zgodi karkoli, zdaj je že itak vse izgubljeno.

Spomnil se je na kosilo. Zdaj že diši v kuhinji in mati stoji pred ognjiščem; v cerkev ne more, zato ker nima obleke; stoji pred ognjiščem, naočnike globoko na nosu, v rokah molitvenik. In izza naočnikov kapajo solze, Bog vedi zakaj . . .

Vračal se je in je bil že na hribu, odkod se je videlo po dolini. Tam doli se je svetila velika cesta, kakor črna procesija se je vilo skozi vas in še onostran vasi so se pomikale črne gruče skozi dolino; od daleč se je videlo, kakor da bi stalne mirno, samo včas se je zasvetilo nekaj belega v soncu, svetla židana ruta.

Tone je zavil naravnost po stezah preko polja, da bi ne srečeval ljudi. Črevlji so bili mokri in blatni, tudi na obleki se mu je poznalo, da ni bil v cerkvi, in roke in ustnice so bile črne od robidnice.

Že je bil blizu doma, preskočil je plot in je šel preko vrta. Po stezi za plotom je prišel nedeljsko oblečen fant, postal je in je zaklical: "Potepal si se!" Tone se ni ozrl in je stopil v vežo.

Bilo je že blizu poldne, mati je čakala.
 "Kakšen pa si, Tone? Kod si hodil?"
 "Potepal sem se!" je odgovoril Tone in mati se je začudila.

"Kaj nisi bil pri maši?"
 "Nisem bil. Zunaj sem bil, v lazih."

Mati ga je pogledala in se je prestrašila. Videla je, da je bolan, in opazila je celo, da se mu noge tresejo. Ko je sedel za mizo, je bil majhen in ubog, kakor ga še ni videla. Tone je bil droben in slaboten, samo glava je bila nenaravno debela — čelo visoko in zelo vzbočeno, lica zabuhla, si ve barve, oči so bile velike in so se svetile v čudni sivi luči. Nikol ni bil Tone vesel, oči so gledale resno in srepo iz mladega obraza, tudi njegove besede so bile kakor besede starca in celo glas njegov je bil globok.

Mati se je prestrašila in srce se ji je stisnilo v nerazumljivi bolečin. Pred leti nekoč je bil dejal zdravnik, da je Tone bolan, in ni mu verjela. Ali zdaj se je srečal njen plašni pogled s srepim njegovim in vsa je vztrepetala.

"Štruktje sem ti skuhala danes, zato ker si bolan."

Tone se je razveselil štruktjev, toda mati se mu je zasmilila.

— Glej, tako je skrbela vse dopoldne, mislila je name. Bog vedi, kje je dobila denarja, da je skuhala štruktje. In da sem bolan, misli!

"Po kosilu pa lež, Tone; ves slab si in oči imaš vse rdeče."
 Tudi Tone sam je začutil, da je truden in da bi spal . . . lepo zatisnil oči, in vse bi minilo, nič misli več, ne strahu.

(Dalje prihodnjic.)

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in uredatelj:

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicagu, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo \$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglaš po dogovoru. Pri spremembi bivalnosti je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. socialistične zveze v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe Fr. Udovich, 1844 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by South Slavic Workmen's Pub. Co., Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half year. Foreign countries \$2.50 a year, \$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

MEHIKA IN KUBA.

Med Mehiko in Kubo so se poostriili diplomatski odnosi, in položaj ni baš za šalo. Situacija osvetljuje sledeče vesti:

Mexico City, 25. maja. — Mehika je pretrgala diplomatske stike s Kubo. Vest je uradno potrjena v mehiškem vojnem departmentu. Mehikiški poslanik v Havani je odpoklican in kubanski poslanik je odšel domov. Zunanji minister Aguilera je pojasnil zadevo s tem, da je Kuba, odkar se nahaja v vojni z Nemčijo, uveljavila naredbi, ki so proti interesom Mehike.

Washington, 26. maja. — Vladni krogi sodijo, da je akcija Mehike z nepričakovanim suspendiranjem diplomatskih stikov s Kubo naperjena indirektno proti Združenim državam. V državnem departmentu vedo, da niso odnosi z Mehiko ravno najboljši odkar so Združene države v vojni, in sicer prvič vsled tega, ker Mehika ne dobi toliko sladkorja in drugega blaga, kolikor bi rada, in drugič, ker je nevtralnost Mehike z aktivno nemško propagando v zelo sumljivo luč.

Kuba je zaveznica Amerike in Združene države ne bodo pripustile sovražnosti od strani Mehike, kar mehiška vlada dobro ve. Te odnose je poostriil dogodek, ki se je pred kratkim pripetil v Havani. Mehikiški poslanik Fabela na potu v Argentino je bil zadržan v Havani in kubanski earsinski uradnik mu je odvzel gotove listine, katere mu je pozneje vrnil. Mehika vlada se je čutila vsled tega razžaljena in menda misli, da se je preiskava izvršila z vednostjo vlade Združenih držav, oziroma jo drži odgovorno za dogodek.

Stvar je kočljiva. V slučaju, da namerava Carranza kakšne represalije napraviti Kubi, bo naletel na odpor v Združenih državah. Amerika kontrolira plovbo v Mehikanskem zalivu in z Anglijo vred dobavlja petrolej iz Mehike. Petrolej je neobhodno potreben za mornarico in vsaka omejitev ali ovira od strani Mehike v izvozu petroleja ima lahko resne posledice. Nemci so zelo aktivni v Mehiki in razume se, da bi nemška vlada storila vse, da nahajška Mehikane proti Združenim državam.

Vojni tajnik Baker je podal formalno izjavo glede odredbe generala Crowderja, ki so jih listi prinesli pod naslovom "delati ali v armado," v kateri pravi, da niso bile izdane z namenom, da se izpremene delavske razmere.

Vojni tajnik pravi, da vojni departament ne namerava zadeti delavstva z vojaškimi odredbami.

"Opozorili so me," pravi vojni tajnik Baker, "da lahko nastane nesporazum radi odredb, ki jih je izdal vrhovni profos in se nananašajo na osebe, ki so zaposlene v manj potrebnih industrijah. Nekateri mislijo, da je to začetek regulacij, ki se tičejo delavstva. Želim povedati, da nima ta regulacija nič opraviti z delavstvom. Departament nima namena, da se vmešava z vojaškimi odredbami v delavska vprašanja. Edini namen je, da daje nabornim komisijam navodila, kako je treba tolmačiti zakon pri oprostitvi od vojaške službe in pri premeštvu v druge naborne razrede.

Ženske politične pravice.

Ženske imajo še malo politične moči. Politična moč omogočuje, da se vodijo in informirajo postavne zadeve človeške družbe in določa razmerje med človeškimi bitji, bodisi med posamezniki ali med njimi in družbo. Brezpravna žena je prepuščena na milost zakonom, katerih ni nikdar sklenila. Osebnosti oziraj lahko vplivajo na gotove moče, da so človekoljubni napram gotovim ženam, toda po takih močeh sprejeti zakoni ne preprečijo, da bi drugi močje ne bili ženskam nenaklonjeni in krivični. Pošten in plemenit mož bo vedno pravičen v svojem ravnanju do žensk, neoziraje se na postavu. Toda mož, ki ni pravičen in plemenit, bo v svojem ravnanju do žensk vedno ostajal v mejah zakonov. V nekaterih državah, kjer so ženske politično brezpravne, je oče edini lastnik otroka. On da lahko odstrani nerodnega otroka. Samo matere v zakonski zvezi rojenih otrok imajo pravico do svojih potomcev in sicer ako jih oče ne zahteva. V nekaterih državah ženske sploh ne smejo imeti posestva; ženina plača spada po zakonu očetu, oziroma soprogu. Zakoni o dovoljevanju starosti so sicer mutasti, a so obenem težka obtožba po močeh sprejetih zakonov. Žene naj se udeležujejo socialnih zadev v življenju. One sedaj sicer niso osvetljene in ločene od ostalega sveta, toda kjer molče napram zakonom vladajoče družbe, so zakoni napram njim nepravilni in neopravičeni. Delavca naše postave malo varujejo, a to po njegovi lastni krivdi, še manj pa branijo politično brezpravni razred človeške družbe. Že zdavnaj preden so se pokazali zasluževalni pojavi naših zakonodaj, so ženske trpele velike krivice pod postavami, katere so sprejeli možje. Spolno nasprotstvo odseva iz državnih zakonov in mestnih ordinanc v naših kakor tudi v drugih državah, kjer vladajo možje. Izvor teh pojavov sega daleč nazaj v zgodovino človeštva. Najsi so bili vzroki ti ali oni, vemo, da je to nečedno dejstvo, katero je treba odpraviti.

Žena je socialno bitje. Prvotno in naravno je to socialno bitje večje veljave kot pa mož. Po naravi ima mati v svoji primitivnosti skrb in prvi interes za svojega otroka. Primitivni mož je individualist in njegovi interesi so osredotočeni v prvi vrsti na samem sebi. Kakršnokoli socialno zavest mož že ima, si jo je pridobil potom izkušnji. Ker imajo žene nekoliko prednosti pred možmi zaradi spolnih ozirov, ne bo težko razumeti, zakaj kažejo žene v svojih organizacijah močno socialno zavest. Ko so svoj čas v New Orleansu možje propadli pri volitvah za napeljavo novega vodovoda, so bile ženske tisti faktor, ki jedosegel razpis novih volitev ter je tudi zmagal. Sedanjí mestni vodovod je nekakšen spomenik ženske zavesti; on zmanjšuje umrljivost ljudi za več sto odstotkov.

Žene, matere, vedo koliko stane človeško življenje, in tega ne more noben mož dovolj visoko ceniti. Velevažna vprašanja o zdravstvenem stanju ljudstva, o varnosti žensk pri njih delu in o pravihah otrok vzbujajo pozornost vedno večjega števila žen. Socialna zavest žene ni kakršna produkt domišljije, ampak je velevažno dejstvo.

Poleg vsega tega je še druga, važnejša faza tega vprašanja. Prehod od pripriostega rokodelstva k modernim strojem je prisilil delavce, da so sledili temu prehodu v nov sistem proizvodnje in razpečavanja (produkcije in distribucije). Žene so vedno izvrševale svoj delež svetovnega dela in današnji delavski razred obstaja iz mož in žen. V vsakem slučaju, kjer je mož — delavec, žrtvovan in izkoriščen, trpi žena — delavka ravno toliko; na drugi strani pa sega njeno gorje še više: njega gospodarska odvisnost jo silí, da se prodaja. Pred temi groznimi razmerami ženskega življenja se zastor nikdar ne dvigne in človeška družba nima pravega pojma o globokosti te grozne tragedije. Gospodarska zagotovitvenost in neodvisnost sta edini rešiteljici žensstva. Bodisi za ženo kot mezdno delavko, bodisi kot socialno sobitje moža je politična moč velevažno orožje v boju za pravičnost in dostojne življenske razmere. Mož utemeljuje svojo volilno

pravico na podlagi naravnih pravic do vlade samega sebe. Vsak dokaz v prilog volilne pravice je obenem tudi dokaz za žensko enakost volilno pravico. Mož in žena imata ved skupnih svojstev kot člena istega človeškega plemena, kakor pa različnosti v spolu. Ako se zatorej ženi odreka volilna pravica zaradi njenega spola; pomeni to toliko, da se ji odreka pravica imenovati se človeško bitje. Nasprotno pa je ravno tista razlika, ki eksistira med možem in ženo, najmočnejši argument v prilog ženske volilne pravice. Ako se dovoli volilna pravica ženi, ne bo mož s tem nič prikrajšan v svojih opravičenih pravicah. Ako se dovoli ženi vstop v politično areno, bo s tem odstranjena možka nadvlada, ki je škodljiva možu samemu, ker rodi tiranstvo in omogočuje krivičnost do žene. Pravičnost za ženo ne pomeni krivice za moža. Naši skupni interesi kot človeška bitja, in naša razlika kot mož in žena, vse to zahteva politično moč in socialne pravice ravno tako za ženo kakor za moža.

Naša želja je, da se stori konec sedanjemu kapitalističnemu sistemu, a triumf delavskega razreda ne bo nikoli mogoč brez združenih sil mož in žena, ki so zainteresirani v tem velikem boju. Mi ne zahtevamo odstranitve kapitalizma zaradi krivičnega postopanja enega ali drugega posameznega kapitalista in tudi ne iz sovraštva, ki bi ga utegnili imeti do posameznikov v kapitalističnem razredu, ampak zaradi napredka človeštva, in že nujna ohranitev družbe same zahteva, da se strmoglaví sistem privatne lastnine ter na njega mesto postavi delavski razred kot lastnik vseh za življenje potrebnih produkcijskih sredstev. Socialni problemi morejo biti pravilno in uspešno rešeni le, ako bodo delali možje in žene z roko v roki za njih rešitev. Vprašanje, ki se tiče ženske volilne brezpravnosti in kako priti do ženske volilne pravice, je prvo. Katerih sredstev naj se poslužujemo, da dosežemo ženo to? Kakor konstitucija govori, ima kongres in postavodajalec posameznih držav pravico odločevati, kdo naj voli in kdo ne. Iz dveh vzrokov bo kapitalistični razred prisiljen prej ali slej dovoliti žensko volilno pravico, kjer je še ni. Prvi je ta, da bo vladajoči kapitalistični razred iz gospodarskih oziriv dovolil volilno pravico ženam svojo razredno v upanju, da ga bo to vzdržalo še naprej na površju vlade ter mu varovalo gospodarske interese. Rastoča ženska zavestno bo prej ali slej tako vplivna, da ne bo mogel niti kongres niti zakonodajec posameznih držav še naprej odrekati volilno pravico ženam.

Neprestana paznost in delavnost v prilog polpne in neomejene ženske volilne pravice je najboljše jamstvo proti omejeni volilni pravici, katero bo vladajoči kapitalistični razred hotel klicati na pomoč, da ga reši gotove smrti. Naša prva dolžnost je, da ustvarimo tako javno mnenje, ki bo prijazno ženski volilni pravici. Naš program naj vedno dela in stremi v tej smeri, tozadevno podrobno delo pa naj vrši stranka potom svojih ženskih odsekov, katerim naj pomaga vse strankino članstvo. Žene iščejo politične moči v brezpravnem razredu samem. Vladajoči razred ne pripozna žene kot političnega faktorja v človeški družbi. Vsekakor pa imajo politično brezpravne ženske danes vsaj eno zavetišče, kjer imajo moč posegati v javno življenje, to je pristojbine plačujoče članstvo socialistične stranke. V tej politični organizaciji imajo ženske svoj glas v določanju in formiliranju programa te politične stranke, ki je edina stranka, ki pripozna fundamentalno pravico žene in jo tudi izvaja. Glasovanje za žensko volilno pravico je glasovanje za osvoboditev polovice človeškega rodu. Z glasovnico v rokah je žena — delavka oborožena z enakim orožjem kakor njen brat mezdni delavec. Glasovnica v rokah matere omogočuje zboljšanje razmer za njene otroke. Nikakor ni opravičena trditve, da bi žene ne znale prav uporabiti volilne pravice. Ako priznamo, da je žena ravno tako dobra učiteljica, ravno tako dobra in uspešna delavka itd. kakor mož, potem moramo priznati, da bo ravno tako dobra volilka. Le z združenimi si-

A. Stebi:

Delavski problemi in organizacije.

Od prvega početka strojnega obrata v kapitalističnem podjetništvu angleških predilnic, kjer je razburjeno in neuko delavstvo v strahu za svojo existenco pričelo uničevati nedolžne stroje in hotelo na ta način prisiliti podjetnika, da se vrne zopet k primitivnemu ročnemu delu, pa do danes, ko je strojni obrat že skoro vsa podjetja osvojil, niso ponehali oglašati se sem in tamo reakcionarnega delavstva, da je stroj njih poglublje.

Ta glas pa ne čujemo le iz vrst nazadnjaških delavcev ali iz krajev nekulturnih odnošajev, temveč dostikrat — premnogokrat prihajajo slična naziranja ravno iz naraščajočih strokovnih ali izobraževalnih organizacij. Močne organizacije iz pretežno industrijskih krajev, ki so iz preizkušnje in poobčevanja delavskega problema pravočasno izpoznale prednosti strojnega obrata i nemožnost le nespretno upirati se tehničnemu napredku, nimajo zadosti vpliva na slabše in po neindustrijskih krajih razstresene strokovne organizacije, da bi jih vedno in povsod zadostno branile pred podjetniškimi terorizmom in pred lastnimi nazadnjaškimi koraki, oziroma nimajo toliko obsežnega delokroga, da bi jim bilo mogoče doseči popolnoma enako postopanje vseh organizacij.

V strokovnih organizacijah (posebno pri nas), kjer bi imela biti zibelka modernno-obratnega naziranja, kakor je to v organizacijah modernega podjetništva, je najti nasprotno, po krivdi nepravilno organiziranega in gojenega duha in nesistematičnega vpoštevanja tehničnega napredka v zelo mnogih slučajih naravnost protinardnogospodarska naziranja in mišljenja. Te pogreške in to neuko in neznanstveno obzorje dotičnih strokovnih organizacij izrablja kapitalistično podjetništvo v največjo škodo ne le organizacij, temveč vsega delavstva — seveda v prvi vrsti neorganiziranega.

Prva skrb vsake strokovne organizacije mora torej biti, da je tajništvo kakor vodstvo najskrajneje izbrano in da to v prvi vrsti goji v organizaciji pouk o tehničnem obratnem napredku in zasleduje z največjo pažnjo odvisnost delovnega efekta od vsake nove obratne preosnove in ne, da bi se a priori postavilo proti vsaki novi uredbi.

Popolnoma neekonomično za materijelno stališče delavca in popolnoma škodljivo za gospodarsko okrepitev delavskega razreda bi bilo stališče apriorističnega zaničevanja narodno gospodarske vrednosti kake obratne tehnične moderne preosnove ali nepriznanja učinkovito boljšega vpliva te preosnove na delavčovo delovno moč in njegovo učinsko sposobnost. Pa tudi če se porode te preosnove iz jasnega kapitalističnega pritiska, mora organizacija presojati ta novi položaj le iz narodnogospodarske in učinkovito učinske vrednosti; ne sme pa nikdar iz takega novega položaja iskati fiktivnih vrednosti, katere ne more nikdar priznati ne modernu razvit razred naprednega delavstva in tudi ne najponižnejši in kompromisovdani del kapitalističnega podjetništva.

Tehnika — in baš ta je glavni pritisk vsemu modernemu razvoju družbe in procvitu narodnega gospodarstva — ne pozna nobenih zadržkov — tudi ne najvnege ali nazadnjaškega naziranja posrednih kategorij delavstva. Ona gre dalje brezobzirno, ni jezui in ni umetnega zadržka, tudi čež trupla trpinov. To je resnica, katero mora tako praksa kakor teorija priznati. In po tej poti moramo tudi mi dalje, moramo, ako ne riskiramo propadanja.

Tudi mož kakor F. Taylor*) je naravna posledica tega nezadržjivost.

*) Sistem Taylor obstoji na najskrajnejši način potom delitve dela dvigniti rutino posameznika in tako do največje produktivitete dvigniti delo. Ured.

vega pritiska tehnike. To kar je on podal v naraščajočem kapitalizmu, je danes strok. organizacijam nerazumljivo in radi tega tudi po vsem socialističnem časopisju tako zelo razupito. A vendar ni ta mož nič drugega zakrivil, kakor da ni plačeval proti toku kapitalističnega razvoja, temveč ž njim. Da ne bi on prodal kapitalizmu te principe ali, vsaj do danes, te teoretične polizkuse, ki vsebujejo odpravo vsakega zgubljanja delavne energije*), našel bi se kdo drugi, ki bi vzel v roke uro ali kinoaparati natančno prečenil in potem po gotovem tarifu plačal učinkovito delo.

Vse to je bilo treba omeniti, ker so ravno naše strokovne organizacije pre malo dostopne ali nezmožne znanstvenemu presojanju vsake obratno-tehnične preosnove in prelahkomišlelo in pre malo objektivno presojujejo učinkovito vrednost modernu tehničnega pouka in gojitve naprednega naziranja. Iz naših strokovnih organizacij mora vstajati duh modernega mišljenja in stopnjujočega napredka, ne smejo pa biti torišče vsakovrstnih neekonomičnih delovnih problemov.

To prav gotovo ni nikaka lahkomiselna obdolžitev, temveč utemeljujem jo lahko s konkretnimi izkušnjami. Spoznal sem strokovno organizacijo, v kateri so bili včlanjeni in so nemoteno živeli delavci, ki so delali po najraznovrstnejših delavnih redih. Poleg 9 in 10 se je našel tudi 11 urni delavni dan, poleg po dogovorih fiksnega delovnega časa je bil v veljavi tudi drugi, samovoljno po podjetniku odmerjeni. Poleg akorda — mezdna plača, in poleg te — plača na uro. Akordanti, člani strokovnih organizacij, so svoje lastno najete pomagale, včlanjene v isti organizaciji, dosti slabše plačevali in dosti strože izrabljali, kot najstrožji podjetnik. In vse to je v isti organizaciji organizirano, vse to naj nam predstavlja organizirano zaščito enega delavskega problema.

Lahko se mi pri tem ugovarja, da je organizacijam danes še nemo goče doseči popolnoma izenačene delovne pogoje. To priznam in sem tudi prepričan, da najdemo v najboljših razvitih organizacijah slične slučaje. A nekaj drugega je, kar mora vsaka organizacija najsvesteneje vpoštevati. To je, da čisti pri vsaki priliki in v vseh slučajih le delovni problem, katerega je priznala najboljšim. Če je prišla danes do prepričanja, da je akordno delo škodljivo delavčevi moči in organizacijskim principom, potem mora biti prva naloga zastopnikov organizacijskih interesov, da vedno in najstrastneje propagirajo za delo plačano na uro.

O škodljivosti akordnega dela se je že toliko govorilo, da bi bila vsaka beseda na tem mestu odveč. Znano je, da je akordno delo v največje korist delodajalcu — torej ne more biti ob enem tudi v korist delojemalecu. Tudi premijski sistem ne odgovarja interesom delavčevega blagostanja, temveč podaja le fiktivne veličine delavcu, katerega s tem zaslepljevanjem delodajalec premoti ocenjevati vrednost izvršenega dela. Deutseh je ravno ta sistem v največjem elektrotehnič. podjetju v Avstriji, katero tudi jaz kot njen nastavljenec natančno poznam, preštudirana in prišel do zaključka, priznava tudi od vodstva tega podjetja, da je ta sistem največje koristi procvitu kapitalističnega podjetja.

Tudi vse druge variante akordnega in premijskega sistema temelje na enem in istem delovnem problemu — izsiliti iz delavca pri najmanjši relativni plači, največji delovni učinek ali visokotrivi nasprotne strani, plačati visoke mezde pri najmanjših proizvodnih stroških.

Ta problem je torej škodljiv delavčevi energiji in naloga organizacije je, da ta problem osvetli svojim članom po njegovi učinkoviti *

vrednosti in ga z vso silo izstrelji iz njih okvira. • Odgovoriti mi je sedaj na vprašanje, katerega delovnega problema se mora vsaka organizacija oprijeti in ga kopskventno zastopati v vseh slučajih in v vsakem času. Tu naletimo seveda na velike težkoče, katerih danes še ne moremo v najboljšo korist delavčevega interesa odstraniti.

Kot tehnik bi se oprijel realnega principa, da merim učinek delavčevega poslovanja in plačam delo cele delavne dobe po učinkoviti vrednosti. Ako vzamem posameznega delavca in zasledujem intenzivno vse njegove kretnje, dviganje, tekanje, pavze lahko izračunam, koliko sekundnih mkg mi predstavlja njegovo delo. To diferenciranje vsake najmanjše faze in integriranje celotnega uspeha bi bil napravičnejši ključ zaslужka.

Ker smo danes deloma še pre slabí, da bi mogli doseči to presosnovu delavskega zaslужka, deloma pa tudi v tehniki nismo dosegli točke, da bi s primernimi sredstvi in po najprimitivnejši poti nezmotljivo izmerili učinek odmerjene delovne dobe, treba nam je slediti približevalnemu postopanju, katero kolikor mogoče vpoštevava zaslужek delavca in prodajalno vrednost dela.

Tej zahtevi odgovarja v skoro vseh slučajih in v najprimernejši obliki plačevanje zaslужka na uro. Tu ima strokovna organizacija zopet naloge, katere mora rešiti in za katere skrbeti in jih presojati je njena prva dolžnost.

Obseg dela, izvršenega v gotovi dobi, recimo eni uri delovnega časa, ni težko fiksirati, tudi ne za različno kvalifikacijo posrednih delavcev za izvršenje v različne tarifne razrede. Ravno tako pa tudi ni težko preteniti prodajalne cene, predstavljajoče blagovno ali prostorno vrednost izvršenega dela. Natančna presoja in stvarna ocena teh dveh rezultatov zasigurirajo najbližji doako ne ravno do idealnega delavčevega dela. Po tej poti pridemo, ako ne ravno do idealnega delavčevega problema, vsaj tako blizu, kolikor nam je pri današnjih razmerah mogoče.

S tem stvarnim in preudarnim zasledovanjem delavčevih interesov stopa vsaka organizacija edino pravo pot po svojega bistvenega poslovanja in pa na drugi strani pot, kateri mora tudi nasprotnik delavčevih interesov, podjetnik, hote ali nehote, prisiljen slediti.

To kopskventno zasledovanje, najpravičnejšega delovnega problema dviga v prvi vrsti produktivnost delavstva, ker ga ne ojačuje le fizično z boljšimi delovnimi razmerami, temveč tudi duševno z boljšim razumevanjem izvršenega dela in z vernejšim uglobljenjem v znanstveno premišljevanje smotra dela in odvisnosti svetovne produktivnosti od istega.

Produktivnost delavstva pa ni dvigniti le potom boljšega materialnega položaja tega razreda, temveč tudi potom boljšega in smotrnega izrabljanja delavčevega prostega časa. Delavec, ki v svojem prostem času z vne mo in veseljem zasleduje literaturo, splošno narodnogospodarska vprašanja, politiko in druga ne ravno v njegov delokrog spadajoča vprašanja, se vrne na delo krepkejši, s čilejšim in obširnejšim zakladom fizične in duševne energije in inteligence. Dela z večjim veseljem in večjo pazljivostjo, z večjim naporom svoje moči in volje.

To je organizacije najbolj zaslужno delo. Ne le neorganizirane delavce naj lovi organizacija, ampak iz organiziranega delavca naj napravi organizacija človeka, njemu samemu zadoščujočega in človeški družbi vrllega sotrudnika.

Z žalostjo se spominjam shoda neke strokovne organizacije v pretečenem letu. Razpravljalo se je o pomenu strokovnih in političnih organizacij. Vstal je sodrug, ne navadni član organizacije, temveč bivši predsednik te organizacije in rohlen proti zahtevam, katere se stavijo sodrugom. Ne da bi bilo kake posebne opozreje, je razlagal, da ni potrebno čitati delavcu različnih listov, ni potrebno jih siliti v politično organizacijo, rohlen proti predaleč peljalo.

(Nadaljevanje na 6. strani.)

Jugoslovensko pitanje i socijalna demokracija.*)

I.

Aneksija Bosne i Hercegovine, osim što je izazvala tešku internacijonalnu krizu, pokrenula je i mnoga pitanja. Naravno, da je jugoslovensko pitanje postalo pitanjem prvoga reda. Austro-Ugarska boluje od toga časa na akutnoj jugoslovenskoj bolesti u svojoj unutarnjoj politici, dok je u izvanjskoj politici zapravo tim svojim djelom zadala smrtni udarac postojećem status quo na Balkanu. Jugoslovensko pitanje nije naime samo pitanje Austro-Ugarske, nego i pitanje balkansko, a aneksijom Bosne i Hercegovine potvrđen je bio princip ravnoteže, koliko u pogledu nacionalno-državnog života jugoslovenskog elementa, toliko i u pogledu na opći položaj na Balkanu. Aneksija Bosne i Hercegovine morala je dakle neminovno izazvati svakojake promjene.

Državnici Austro-Ugarske bili su drugačiji mišljenja. Oni su držali, da je aneksijom Bosne i Hercegovine cijela stvar riješena, pak nikomu ništa i mirna Bosna. Niti je Austro-Ugarska izvela ikakove promjene u svojoj unutarnjoj politici, a niti u izvanjskoj. Sve je ostalo pri starom.

U takvoj situaciji zatekao je Austro-Ugarsku balkanski rat, balkansko-jugoslovenska buržoaska revolucija. I jugoslovensko pitanje počelo se rješavati vlastitom snagom bez Austro-Ugarske i protiv Austro-Ugarske. S feudalnom i reakcionarnom Turskom poražena je ujedno i austro-ugarska politika konzerviranja odnosa na jugoistoku Evrope. Austro-Ugarska doživjela je dakle balkanskim ratom poraz, koji je međutim danas još u toliko djelomičan, jer je budućnosti ostavljeno, da riješi jugoslovensko pitanje, u koliko ono zahvaća i unutar Austro-Ugarske. Kako će to riješenje biti, danas je već izvan svake dvojbe. Riješenje će biti u znaku demokracije i ujedinjenja Jugoslavena, samo je još pitanje, kako će kraj toga proći Austro-Ugarska. Početak rješavanja jugoslovenskog problema na način, kako se to dogodilo balkanskim ratom, pokazuje, da su se šanse Austro-Ugarske znatno pogoršale.

II.

Aneksija Bosne i Hercegovine izazvala je u socijalističkom jugoslovenskom pokretu nove orijentacije. Bilo je očito, da je započelo razdoblje sudbonosno po naš narodni bitak i po cijelu našu nacionalnu budućnost. I to je jednako vrijedilo za Jugoslavena u Austro-Ugarskoj, kao i za Jugoslavena izvan Austro-Ugarske na Balkanu. Logična posljedica bila je, da je 21. i 22. novembra 1909. održavana prva jugoslovenska socijalistička konferencija u Ljubljani, a 7., 8. i 9. januara 1910. da je održavana prva socijalno-demokratska balkanska konferencija u Beogradu. Ove dvije konferencije utvrdile su socijalističko stajalište prema jugoslovenskom i balkanskom problemu.

Ponajprije pozabavimo se jugoslovenskom socijalističkom konferencijom u Ljubljani. Tu je među ostalim zaključeno sljedeće:

1. Jugoslovenski Austro-Ugarske smatraju za svoj konačni cilj narodno-političkih svojih težnja: potpuno nacionalno ujedinjenje svih Jugoslavena bez obzira na različite imena, vjere, načina pravopisanja i dijalekta, odnosno jezika.

2. Kao dijelovi jednog velikog jedinstvenog naroda težimo, da se konstituiramo kao jedinstveni narod bez obzira na sve umjetno načinjene državopravne i političke ograde, imajući želju za zajedničkim nacionalno autonomnim životom, kao slobodna cjelina unutar potpunoma demokratske konfederacije naroda.

3. Put do toga konačnog cilja jest neumorni rad i borba na osnovu postojećih realnih političkih odnosa i uređaba današnje dualističke Austro-Ugarske za njenu potpunu demokratizaciju u svim njenim narodno-političkim i državnim tijelima. Naravno, je od životne važnosti borba za opće, jednako, izravno i tajno pravo glasa za ugarski, hrvatski, bosansko-hercegovački i za sve austrijske pokrajinske sabore, te se i stoga sve političko nastojanje i koncentriranje svih snaga u tom pravcu, a u prirodnom obliku djelovanja jugoslovenskih socijalno-demokratskih stranaka, proglašuje njihovim najprećim i najvažnijim zadatkom.

Osim toga zaključeno je još sljedeće:

Južni Slaveni počinjavaju ne samo politički na osam državnih odnosu upravnih teritorija, nego i kulturno u četiri dijela, nazivajući se narodima, oslabljeni su tako, da žive tek fiktivno samostalnim narodnim životom, nemajući u sadanjoj situaciji potrebnih uslova za stvaranje takvih kulturnih prilika i pozicija, e bi se mogli kao narod ili narodi povoljno razvijati uz ostale kulturne narode.

Istina je, da su pojedini dijelovi Južnog Slavenstva uslijed političke počinjanosti, uslijed dođira sa raznim tuđim narodima, uslijed utjecaja raznih ekonomskih sfera, u mnogome pogledu veoma diferencijalni. Ali opet je istina, da sve tijekom vremena nastale razlike po svojoj naravi i po svojoj veličini nijesu takove, e bi opravdale separatizam pojedinih dijelova i cijepanja u četiri naroda. Pogotovo je štetan taj separatizam, dok nijedan narodni dio nema snage, da usavrši svoj narodni život. Usuprot mogli bi svi dijelovi kao jedna narodna cjelina stvoriti sebi sve uvjete narodnog života i snažnog kulturnog razvitka u korist sebi i vasionoj kulturi.

Jugoslovenska socijalna demokracija smatra sadanje jugoslovenske naroda tek elementima, koji imaju da stvore jedinstveni narod, te konstatira, da treba u svrhu ostvarenja ovog jedinstva svrsishodnog jedinstvenog, kulturnog i političkog

* Ker se od raznih strani še vedno po krivem trdi, da se socijalisti nikdar niso brigali za jugoslovensko vprašanje ali pa celo, da so ignorirali narodna vprašanja sploh, objavljamo ta članek, spisan po balkanski vojui, ki razprši za mišlečega čitatelja vse take laži.

rada bez obzira na današnje političke formacije i granice. Naravno, smatra ona potrebnim sporazumak o jednom narodnom jeziku i pravopisu, kao prvim preduvjetima punoga, jedinstvenoga narodnoga života Jugoslavena. Ovo se ali daje postići tek sustavnom kulturnom politikom kot sviju dijelova ovoga naroda.

Citirani ovi zaključci posvema su jasni i ne trebaju tumačenja. No ipak držim, da je za upoznavanje tendencija, koje su tada postojale u jugoslovenskom socijalističkom pokretu, nužno citirati još i sljedeće izvode iz referata pisca ovog članka na jugoslovenskoj socijalističkoj konferenciji u Ljubljani.

"Aneksija Bosne jest stožerni ugao, od kojega proizlaze dvije političke težnje. Jedna se očito zapaža izvan Austro-Ugarske, a drugu u njoj. Današnja građanska Srbija traži na sve strane veze i sporazumljivanja. Od Austro-Ugarske, kakova je danas, ne može da isto očekuje, osim daljnje produženje ekonomske svoje zavisnosti, pa stoga traži zajedno s Bugarskom drugo riješenje. To je konfederacija balkanskih država. Socijalna demokracija ovih država naprotiv ide za balkanskom konfederacijom slobodnih naroda.

"Jugoslovenska socijalna demokracija smatra sadašnjim svojim zadatkom raditi na preobrazbi ove Austro-Ugarske, u kojoj nam je živjeti i raditi. Mi nalazimo jedino za nas moguće riješenje kraj postojećih odnosa u konfederaciji austro-ugarskih naroda, konstituiranih na osnovu nacionalnih autonomija sa personalnim principom, a unutar jedne gospodarske cjeline, kao prirodno probitačnog ekonomskog područja.

"Ove dvije težnje postoje, jer je naravno tako. Ali one ne će biti jedna nasuprot drugoj, već će da paralelno teku, a to može i da donese koristi. Ta, eto ni Bosna ne bi dobila ustav, kad ga ne bi bilo u Turskoj! Neka dakle nastoje naši jugoslovenski drugovi izvan monarhije oko konfederacije balkanskih naroda, jer će to i nama koristiti. Koristit će nam u toliko ova težnja, što će Austro-Ugarska iz nužde, da u ovom konkurentnom boju pobijedi, doći i sama prije do preobrazbenja. A tada, bude li taj čin proizveden, ne će biti više imperijalističke Austro-Ugarske, već neutralna, nemilitaristička država sa slobodnim narodima u njoj. Tada će i pitanje sjedinjenja za cjelokupno jugoslovenstvo biti mnogo i mnogo bliže riješenju. Neka se Jugoslaveni uzmu u ovoj državi konstituirati na osnovu nacionalne autonomije u jedan politički narod, to je i njegovo općenito ujedinjenje gotova stvar.

"Zato trebamo ali kulturnoga rada, paralelnoga kod svih, a ipak jedinstvenoga. Taj će nam rad oko kulturnoga jedinstva biti snažno pomagalo i znatan faktor do političkoga ujedinjenja. Budu li preduvjeti za to tu, pa ostanu tada i dalje zaprjete, koje će da nam sprječavaju djelo našega sjedinjenja, onda ne ćemo prezati, pa miar mi svi Jugoslaveni na Balkanu postali veleizdajnici, kako li se to već danas rado veli. Mi nijesmo zauzeli ni za jednu državu, ali radije biramo onu, koja nam daje više mogućnosti za naš kulturni, ekonomski i politički život i razvoj!

"To je naš veliki cilj i odlučan zadatak, a socijalizam, koji već danas veže sav jugoslovenski proletarijat čvrstim vezom ekonomskih jedinstvenih interesa, sigurno će pobijediti. Sa ovom težnjom i uzimajući za podnožje svoje proletarski ekonomski osnov socijalizam postaje nosiocem naše narodna jugoslovenske misli uopće.

"Preostaje nam još djelovanje na političkom polju. Na kulturnom polju ostvarujemo nacionalno naše jedinstvo Jugoslavena uopće, na ekonomskom vežimo sav naš narod u jednu cjelinu na osnovu njegovih skupih interesa kao proletarski narod, a u političkom nastojimo potpunom demokratizacijom cijele Austro-Ugarske u svim njenim narodno-političkim i državnim tijelima pripremiti tlo za njenu preobrazbu — i eto pokazat ćemo, da izvan socijalizma nema pravoga rješenja našega narodnoga pitanja, ni jugoslovenskog problema uopće, a niti problema Austro-Ugarske!"

III.

Predjimo sada k prvog socijalnog demokratskoj konferenciji, koja je bila kraj tadanjih istočnjačkih revolucija i kontrarevolucijarne aneksije Bosne i Hercegovine više nego logična pojava. Na njoj je zaključeno sljedeće:

Pod nametnutim tutorstvom i pretežnim utjecajem evropske diplomacije, kao instrumenta ekspanzivne politike evropskog kapitalizma, stvoreni su u historičkoj prošlosti na jugoistoku Evrope, a naročito na Balkanskom Poluotoku, teritorijalni i nacionalni odnosi, koji sprječavaju moderni ekonomski i kulturni razvitak naroda i stoje u najostrijoj suprotnosti sa njegovim interesima i potrebama. Iz te suprotnosti potječu sve krize, potresi i događaji koje evropska diplomacija i njeni monarhističko-reakcionarni agenti na Balkanu upotrebljavaju kao pretekst za održanje te politike miješanja, tutorisanja, osvajanja i reakcije.

Nasuprot tome prva socijaldemokratska balkanska konferencija ističe, da su pokreti i borbe naroda na jugoistoku Evrope i Balkanu, koji imaju kulturnih pogodaba za razvijanje, izraz neodoljive težnje za ekonomskim i kulturnim oslobođenjem.

S jedne strane: U koliko su se brže prorodjivale oblasti za kolonijalno osvajanje, koje nisu ni od koga pritiskute, u toliko je evropski kapitalizam, da bi plasirao suviše eksploatacije proletarijata u zemlji, surevnjivije jurio na agrarne, industrijski nerazvijene i politički bezotporne zemlje. Putem naplate interesa na date zajmove i ekstraprofitu na uložene kapitale u poduzeća neograničeno komercijalizirana, putem trgovinskih ugovora i mreže saobraćajnih taksa, evropski kapitalizam je uvukao Balkan i zemlje i narode na ju-

go istoku Evrope u opseg svoje bezdušne eksploatacije, isprpljujući njihove ekonomske snage, sprječavajući njihov razvitak i njihovo napredovanje, ugrožavajući im i sam opstanak.

S druge strane: Promjenama, koje je pobjedni hod kapitalizma izazvao u uslovima gospodarskog života u ovim zemljama, postaje nemoguća teritorijalna i nacionalna razdrobljenost, koja danas postoji. Sve napredne sile naroda moraju težiti, da se oslobode partikularizma i zatvorenosti, koje odgovaraju jedino patrijarhalnosti i ograničenosti života na župu i selo, čestim granica, koje razdjedinjuju bilo narode istog jezika, iste narodnosti i kulture, bilo zemlje, koje su jedna na drugu ekonomski i politički upućene i direktnih i indirektnih tuđih režima, koji otržu narodu iz ruku njegovu sudbinu.

Ali dokle radnička klasa, svojom klasnom borbom, faktički pomaže ostvarenje ovih pitanja, dotle kapitalistička buržoazija pri postojećim ekonomskim, političkim i nacionalnim uslovima na jugoistoku Evrope, pomognuta monarhizmom stvara nov nacionalni antagonizam, koji sprečava riješenje balkanskog pitanja putem ujedinjenja naroda.

Priznajući nužnost i opravdanost ovih težnja prva socijal-demokratska balkanska konferencija stoji na gledištu, da se njihovo ostvarenje može postići jedino zbiranjem ekonomskih snaga u cjelinu, uklanjanjem umjetno postavljenih granica, omogućivanjem pune uzajamosti i zajedničke u životu i odbrani od zajedničke opasnosti. Zbog toga konferencija stavlja u dužnost socijalnoj demokraciji, da najenergičnije suzbija svaki antagonizam između naroda na jugoistoku Evrope i radi na njihovom zbliženju, a da svesrdno potpomogne sve težnje za punom demokratskom samoupravom i nezavisnošću naroda, koje su prvi uslov, da se pitanje života ovih naroda otme iz ruku njihovih stranih i domaćih reakcionarnih gospodara i uravnava put za grupisanje, koje moderni ekonomski razvitak iziskuje kao jedinu garanciju ekonomske i političke samostalnosti. U prvom redu, to mora željeti socijalna demokracija ne samo zbog toga, što bi tako riješenje pitanja najbolje odgovaralo interesima općeg društvenog napretka, već i zbog toga, što je njen rad stalno uslovljen razvitkom naroda u kome djela i što se sile klasne borbe najpunije razvijaju u nezavisnim narodima.

Prva socijaldemokratska balkanska konferencija naročito ističe, da se ta neodložna promjena ne može izvesti u smislu narodnih interesa ni militarističkom politikom balkanskih monarhija i reakcionarnih buržoaskih režima, koja na protiv si je međusobni antagonizam, mržnju i nepovjerenje i satire ekonomske i političke evropske države, čije se vladajuće klase, bile one apsolutističke ili republikanske, nacionalne ili nacionalitetne, ne mogu i ne će svojevrijedno odrediti svoga povlaštenog položaja i osvajanje politike. Kao politički predstavnik radničke klase, koju ne dijeli nacionalni antagonizam vladajućih klasa, socijalna demokracija ima tu važnu zadaću, da bude najsvjetliji, najdudniji i najdosljedniji nosilac ideje solidarnosti naroda na jugoistoku Evrope i da klasnom borbom proletarijata snaži otpornu moć naroda prema zavojevačkoj politici evropskog kapitalizma. U prvom redu to treba da važi prema imperijalističkim težnjama Austro-Ugarske i utjecaju ruskoga carizma, koji se predaje svoj lihvarkoj i krvavoj politici na Balkanu u toliko nestropljivije, u koliko je jače potisnut sa dalekog Istoka i u većem neprijateljstvu sa narodom u zemlji.

Značenje ove prve socijalno demokratske balkanske konfederacije kao i ocjena njenih zaključaka nalazi se u ovom karakterističnom komentaru, kojega je pridodalo gornjim zaključcima, glavno glasilo ruskog socijalne demokracije "Slobozna Rijeka":

"Balkan — a tu uključujemo i nas Jugoslavena u Austro-Ugarskoj — jest u kolonijalnom položaju, a iz toga položaja ne će i ne može buržoazija da oslobodi naroda već ga tek može da vodi iz klauzura u klauzuru. Oslobođenje moći će samo da proizvede socijalna demokracija sa svojim socijalizmom, političkim demokratizmom i kulturnim nacionalnim jedinstvom jugoslovenskog proletarijata. Ova I. balkanska socijalno demokratska konferencija znači udaranje osnova te pripremanje nacionalne i socijalne revolucije proletarskih balkanskih naroda!"

IV.

Od toga vremena mnogo se toga zbilo i promijenilo. Prije svega pokazalo se, da Austrija — a pod time mislimo cijelu Austro-Ugarsku — ostaje uvijek ona ista stara feudalna i reakcionarna Austrija. Niti samo opće pravo glasa ne može u njoj da djeluje oživljujuće, osvježujuće i pomladujuće. Austrija ostaje vječno samo Austrija, a narodi njeni puka su igračka vladodržačkih želja, volja i prohtjeva. Kad bi bio itko ko bi htio da dođe, kako li je Austrija nesposobna za svaki razvoj, ne bi to bio mogao bolje izvesti, nego li što je učinila sama Austrija u ovih četiri do pet godina od aneksije Bosne i Hercegovine ovamo. Jer koje li su bili metode austrijskog vladanja u to vrijeme? Veleizdajnički proces sa svojim Nastićima, Friedjungov proces sa Vasićima, komesarijat sa Cuvajima itd. Dakle jednom riječju, sistem provokacije, reakcionarne diktature i suspenzije svih postojećih političkih i građanskih prava!

Vrhunac nako dosegla je Austrija time, što je svoje metode unutarnjega vladanja prenijela i na područje izvanjske politike. Falzifikati i provokacije u aferi Prohaska i u aferi bratra Palica korespondentne su pojave provokatorne azefske unutrašnje politike austro-ugarske monarhije.

Ovakove teške kušnje ne mogu proći a da ne ostave duboki trag u narodu, kome su bile namijenjene, kao što je to bio slučaj sa Jugosla-

venima u Austro-Ugarskoj i izvan nje. A to tim više ne, jer je aneksija Bosne i Hercegovine bila zapravo za balkanske Jugoslavena, a specijalno za Srbe, drugo Kosovo polje. Ali Austrija nije mogla da shvati ni tu najjednostavniju istinu i činjenicu. Ili, ako li to i jest shvaćala, nije marila za Srbe, pouzdavajući se slijepo u svoju pregolemu silu.

Medjutim ovo drugo Kosovo polje učinilo je čudesa. Ono je upravo preporodilo i očeličilo jugoslovenski element na Balkanu. Ono ga je potaklo, da traži riješenje jugoslovenskoga pitanja, to jest pitanja svoje egzistencije vlastitom snagom bez Austro-Ugarske i protiv Austro-Ugarske. Sudbina je htjela, da se jugoslovensko pitanje počelo ponajprije rješavati uništenjem Turske, to jest tamo, gdje je završena prva faza razvoja Jugoslavena, naime kod osvećenja prvoga Kosova!

Gledamo li očima historičara na prošlost i sadašnjost Balkana onda vidjamo, da su balkanske jugoslovenske države pale pod tursko ropstvo zato, jer su kao feudalne države došle u sukob sa novim, mladim i demokratskim narodom. Tureci su bili u prvome svojem razdoblju demokratski narod, pred kojim su morale padati i rušiti se feudalne države. Za narod tih feudalnih država bio je jednak položaj pod režimom feudalizma kao i pod vladavinom Turaka, pak je on zato i bio indiferentan obrani države. Feudalizam na Balkanu učinio je dakle od Turaka osvajački narod, koji je Balkan i Austro-Ugarsku tako reći jednim mahom osvojio. No zajedno s pobjedničkim plijenom Tureci su importirali u svoju državu i feudalizam a taj ih je konačno i upropastio. Tureci su uništili jugoslovenski feudalizam, tado da su Jugoslaveni postali narod skroz nasroz demokratski. Time je pak na Balkanu bila stvorena situacija upravo onakova — samo sa izmijenjenim ulogama — kao što je bila prije 500 godina, kad su nestajale na Balkanu jugoslovenske države pred invazijom demokratskoga naroda turskoga, koji još tada nije bio podijeljen na kaste i klase kao u "kulturnoj" Evropi, te kod kojega je još vladala u punom smislu riječi jednakost i ravnopravnost čovjeka. I Turske je sada nestalo. Ona je strovaljena zajedno sa svojim feudalizmom u propast.

Austro-Ugarska je sa svojim feudalnim vladavinskim sustavom i nacionalnim svojim problemima posvema slična Turskoj. A slična je i u tome, što je i ona pripremila Jugoslavenima jedno Kosovo. Austro-Ugarska je znala da anektira dvije jugoslovenske provincije, ali riješiti svoje jugoslovensko pitanje nije dosad znala, a niti će ga moći riješiti u buduću. Feudalna i reakcionarna Austro-Ugarska ne može uopće riješiti nacionalno-državni problem jednom demokratskog naroda! Zato ne može riješiti ni problem jugoslovenski! Eto u tome je težiste problema. Austro-Ugarska je uspjela, da si utjelovi mnogo provincija i zemalja jugoslovenskih, ali paradoksnno je, a ipak istinito, da si ona sve to više otudjuje jugoslovenski narod, u koliko više pridobiva i anektira njegove zemlje!

Austro-Ugarska imala je u času aneksije Bosne i Hercegovine toliko prednosti, da je upravo izgledala predestiniranom, da riješi jugoslovensko pitanje. To nijesu prazne riječi. Sam srpski ministar izvanjski posala dr. Milovanović izjavio se u najtežem času po Srbiju, u debati u srpskoj narodnoj skupštini o aneksiji Bosne i Hercegovine, na sljedeći način: "Srbija i srpski narod na Balkanu u glavnome, a u Bosni i Hercegovini naročito, mogli bi da budu vezom između Austro-Ugarske i balkanskog poluotoka. Ali zato bi bilo nužno, da se Austrija potpunoma uži u ulogu, koja joj je u našem i evropskom interesu opredijeljena njenim vlastitim sastavom. Zadaća Austrije jest, da bude tvorca mira među germanskim, slavenskim i latinskim svijetom. U jednoj takovoj ulozi Austrija bi oko sebe sabrala sve slobodne i nezavisne balkanske države, ali takova uloga dakako da isključuje svako nasilje i svako osvajanje". A jedan od vođa vladajuće stranke, Stojan Protić reko je istom zgodom ovo: "Između nas i Austro-Ugarske, između balkanskih država i te monarhije može samo tada biti mira, i dobroga susjedstva, ako li Austro-Ugarska odustane od toga, da bude vevlast, i ako se odluči, da preuzme ulogu jedne istočne Švajcarske!"

Austro-Ugarska propustila je svoj historički momenat i razvoj pošao je dalje. Austro-Ugarska mjesto da preuzme na Balkanu hegemoniju kao najveća jugoslovenska država, da širi kulturu i civilizaciju među balkanske narode, stvorila je među Jugoslavenima najveći kaos i ircedentu, u darivši smjerom kolonijalno-kapitalističke eksploatacije. O konstituiranju jedinstvenoga jugoslovenskoga naroda pod njenom zaštitom nema dakako ni govora, o konfederaciji slobodnih naroda austro-ugarskih jošte manje. Jugoslovenska socijalistička konferencija iznijela je dakle samo lijepe želje, no neostvarive zato, jer reakcionarna i feudalna Austro-Ugarska nije bila sposobna za demokratski i napredni razvitak, za slobodu i autonomiju naroda, a kamo li da bude tvorcem jedinstva jednoga naroda!

Nasuprot prva socijalno demokratska balkanska konferencija bila je sa svojim zaključcima bolje sreće. Demokratska buržoazija na Balkanu pokazala se pristupačnijom demokratskome stanovništvu jugoslovenske i balkanske socijalne demokracije. I ako balkanski savez nije ono, što bi odgovarala idejama prve balkanske konferencije, naime republikanska federacija slobodnih balkanskih naroda, to je ipak početak federacije na Balkanu i djelo solidarnosti balkanskih država, a to je bezuvjetni napredak prema predjašnjem stanju. Pa došlo što mu drago, ideja federacije na Balkanu ne će se moći više iskorijeniti, njoj pripada budućnost, nju traži društveni razvoj.

(Nadaljevanje na 8. strani.)

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 1008 Norwood E'd., Cleveland, Ohio.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, E. F. D. 2, Box 113, West Newport, Pa.
Glavni tajnik: BLAZ NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 46, Willock, Pa.
1. nadzornik: NIKOLAJ POVSE, 1 Grab St., Numrey Hill, N. S. Pitts- burgh, Pa.
2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 E. 137th St., Cleveland, Ohio.

PAROČNI ODBOR:

Predsednik parot. odbora: MARTIN OBERMAN, Box 72, East Mineral, Kans.
1. poročnik: FRANZ TEROPČIČ, E. F. D. 3, Box 146, Fort Smith, Ark.
2. poročnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO:

"GAS NARODA." 83 Cortlandt Street, New York City.

Členjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje odločno potom Poštne, ali Bančnih denarnih knjižnic, nikakor pa ne potom privatnih človek. Nakaznice naj se naslovijo: Blas Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

DELAVSKE PROBLEMI IN ORGANIZACIJE.

(Konec s četrte strani.)
Šlamskim prinosom in razvijal misli, katerih bi se moral sramovati najprimitivnejši delavec pred 100 leti. Čast temu shodu je rešil Nemeec, katerega je usoda prignala sem dol na juž, ki je pri tej priliki konstatal, da je tukajšnje delavstvo le radi preslabega pouka in prelenega čitanja kulturno in gospodarsko tako daleč zaostalo.

To gotovo ni poedini slučaj; takih škodljivih in nazadnjaških misli je najti v marsikateri organizaciji. Vzroka ni težko najti. Iskati ga je edino v vodstvu organizacije, katero ne zasleduje zadostno tehničnega napredka v svetovnem gospodarstvu, ki stavi na previdega delavca višje duševne zahteve.

Radi tega morajo naše strokovne organizacije v prvi vrsti podajati svojim članom priliko spoznavati vse prenosive s tehnično obratnega polja in vezi vpliva te modernih napredkov na narodno gospodarski razvoj človeške družbe. Sistematično vzgojevanje organiziranih članov, pravilno in ugodno izrabljanje delavčevega prostega časa bo najprej dovedlo poedine člane, kakor tudi celoto organizacije do pravega spoznanja v ocenjevanju delovne moči in delovnega efekta. Posledica tega bo, splošno intenzivno zasledovanje v iskanju pravega delovnega problema. Naše strokovne organizacije niso le torišča materijelno izmozganega delavstva, temveč so šole za trpine, pozabljene in prezrte od napredka, od svetovne kulture.

Naše organizacije nimajo le nalogo, ojekleniti poedinega delavca v spoznavanju svoje eksistentne sposobnosti, nego imajo tudi piliti dušo tega priklopljenega delavca in ga usposobiti vsestransko za vstop v kulturni krog človeške družbe. Ko dosežejo naše organizacije ta višek izobraževalnega dela, potem bodo lahko podreti današnji provizorni in ne zadovoljujoči delovni problem. Šele potem bodo dane vse garancije, da bodo mogli misliti na edino pravični in pravilni delovni problem, temelječi na izenačenju izvršenega efektivega dela z resnično vrednostjo produkta.

V prevažanju olja in premoga ob obrežju so rešili na ta način, da je naračenih bark iz lesa in železobetona, ki bodo nosile 775,000 ton tovora. Prve barke bodo dograjene že v decembru.

Vojakom, mornarjem in bolniškim strežnikom je dovoljena znižana vožnja na železnicah, kadar odidejo na daljši dopust. Tedaj plačajo le en cent od milje. Ni pa dovoljena znižana vožnja, če odhajajo na kratek dopust. Na primer vojaki v Camp Grantu in pomorski na velikozvezerski mornariški postaji, ki prihajajo ob sobotah v Chicago, da obiščejo svoje, niso deležni znižane vožnje. Na železniški postaji ma-

ra na zahtevo železniškega uradnika vsak vojak ali mornar pokazati izkazilo za dopust, ki mora biti podpisano od poveljujočega častnika.

Thomas J. Mooney, je bil ponovno obsojen na smrt. Obtožen je bil, da je sodeloval pri bombnem napadu na demonstracijo za vojno pripravljanje v letu 1916 v San Franciscu.

Sodba se glasi, da ga obesimo na nedolocen dan, ko je prebil 60 dni in ne več kot 90 dni v sanquentinski ječi.

Po končani obravnavi je bilo dokazano, da je glavna priča hotela s podkupovanjem zavesti druge priče h krivem pričanju. Njegovi zagovorniki so na podlagi angleškega ljudskega zakona vložili priziv, da se ne more obsoditi obtoženec, če so bile priče podkupljene in se je tudi javni tožitelj udeležil podkupovanja. Sodnik je odklonil priziv, češ, da se v teku obravnave ni zgodilo po kalifornijskem zakonu nič nepravilnega in raditega ne more vpoštevati priziva.

Predsednik Wilson je poslal posebno komisijo v San Franciscu, da poizve detajle o dogodku in obravnavi. Komisija je priporočila, da se Mooneyja pomilosti in ponovno obtoži, da ima priliko dakazati, da je nedolžen. Za stvar se je zavzel resneje predsednik Wilson in pisal priporočilno pismo kalifornijskemu guvernerju.

Vse zastoj! Sodišče je obsodilo vseeno Mooneyja na smrt, ne da bi mu dalo priliko, da dokaže s fakti, ki so bili odkriti po njegovi obravnavi, da je nedolžen.

Zagovorniki Mooneyja se zdaj obrnejo na zvezne oblasti, da posežejo v stvar.
Vogelsang, izvršujoči tajnik v departmentu za notranje zadeve, je odobril določbo za otvoritev 150,000 akrov domiščarskega sveta v portlanskem distriktu.

Prošnje za domovišna bodo sprejemali v Portlandu, Ore., od 22. junija do 2. julija.
E. E. Frizzell iz Larneda pravi, da bodo v Kansasu ob času žetve potrebovali 90,000 farmarskih delavcev, da lahko spravijo pšenico pod streho.

V razvalinah tovarne Aetna Chemical kompanije, ki jo je uničila eksplozija, so našli še pet žrtev. Zdjaj je število žrtev naraslo na 101.

Prvo letošnjo pšenico v Združenih državah so pričeli žeti v okrajih Denton, Cooke in Wise. Pšenično polje se nahaja na rodovitni zemlji, na kateri pšenica prej dozori kot na preriji.

Parobrodne družbe so sklenile, da ne bodo servirale jedi iz pšenične moke na parnikih, ki prevažajo potnike na Velikih jezerih, dokler ne bo letošnja žetev končana. Parobrodni družbi je štiri in petdeset in izrekle so se prostovoljno za sodelovanje z živilsko upravo.

Modroslovni odlomki iz vsakdanjega življenja.

Bistvo modroslovja ali filozofije v najširjem pomenu besede je, da se v rjeji bavimo z vseni pojavi življenja, duševnega in ne duševnega, da si razlagamo vse prikazni žive in nežive stvari ali materije; pri tem se oziramo na celo svetovje, kar ga poznamo, razmotrivamo vzroke in način nastanka ter pomen vseh teh pojavov in prikazni. S tem raziskovanjem in tolmačenjem se bavijo učenjaki, ki pridejo do najglobljih vprašanj, kakor n. pr. o nastanku ali o večnosti materije, o vzrokih vere, o duševnosti itd. In cilj vsega tega proučevanja je, da si pridobimo spoznanje ali razumevanje vseh prikazni v harmonični celotnosti, tako da si ne nasprotujejo druga drugi, da tembolj vidimo, kako druga sledi iz druge, da spoznamo, da mora biti tako in da so vse prikazni združene v harmonično celoto.

Mnogo ljudi se seveda ne more zanimati za ta najgloblja vprašanja in izobrazbe in ker sploh rednja ker jim delom manjka dovolj ko pridejo do takih misli in vprašanj; če pa se vendar večših vprašajo, zakaj to in odkod ter čemu, si hitro preženejo take misli, ker si ne morejo niti malo jasnega na to odgovoriti; ali pa pridejo do protislovja, kar je še slabše. Tako rajše drugič ne poizkušajo več, kar je popolnoma umljivo.

Zgodi se pa, žal, tudi mnogokrat pri ljudeh, ki bi sicer imeli dovolj znanstvene izobrazbe, da iz neke prirojene lahkomišljenosti ali udobnosti ne utegnejo globlje segati v svoje možgane. Boje se moralničnih očitkov napram sebi, boje se merda tudi sentimentalnosti, ako bi izkušali iskati jasnote. Napadni predsodki so mnogokrat povod, da je tako malo zanimanja in resnično, da filoz. človeka ne zaveselja do filozofije. Je pa tudi dovolj, ako se ž njo bavi le površno, brez iskrenega veselja.

A vendar je istina, da bi si skoro vsak človek lahko ustvaril sveto kolikor toliko lastno filozofijo, čeprav le do gotove meje, v nekoliko manjšem obsegu; saj glavno je, da sploh kaj misli, da si pridobi vpogled v človeško življenje, to je, da razumeva vse prikazni svojega miljeja.

Tedaj vsak človek lahko modruje sam po svoje: ako pozorno opazuje življenje, četudi le ono v svojem ožjem okrožju, in če dosledno zasleduje vzroke in posledice kakega pojava, ga bodo gotovo osrečilo tako modrovanje, dalo mu bo duševne moči, s katerimi bo delo lažje prebelo marsikatero rano moralnega, socialnega ali materialnega zla v svojem življenju. Spoznanje in gotovost, da pod takimi pogoji ne more drugače biti, kakor je, da se morajo preje spremiti pogoji, je za mislečega človeka neprecenljive vrednosti. Ta krasna harmonija v vseh pojavih njegovega življenja z ozirom na socialno skupino, v katero sodi, te naravne posledice zla ali dobrega, popolnoma razumljive iz danih predpogojev, to vse poda človeku neko umerjenost, mirno vdanost in radost do življenja. Tak način življenja je človeka najbolj vreden in najplemenitejši.

V ti filozofiji vsakdanjega življenja se torej vprašujemo po stvarih, njih vzrokih in po njih pomenu. To so za nas, vsakdanje ljudi, misli, ki so nam vendarle nove in lepe, če jih spravimo v harmonično celoto. Pri tem spoznamo poleg zunanjosti kakega pojava tudi njegovo zvezo z drugim pojavom, ki je bil predpogoj, ali zvezo s tretjim pojavom, ki je posledica prvega.

Tako n. pr. vsakdo ve, kdo je norec, a ne ve takoj, zakaj je znorec in čemu kot tak tako ravna in ne drugače. Za ta "zakaj" moramo najti vzrok — kot predpogoj, a na ta "čemu" vzrok — kot posledico.

Zakaj so zakoni nastali in čemu so po svojem pravem smotru? Malokdo bo kar naglo mogel na to prav odgovoriti, ako ni že prej tega premišljeval. Ako je to že kdaj storil, bi morda približno takole odgovoril po svoji filozofiji: Ko so ljudje začeli živeti v socialni skupini, so spoznali, da mora vsakdo biti pošten napram svojemu bližnjiku, da more drug poleg drugega nemoteno živeti v skrbi za obstanek, in da se je vsled tega večja skupina z izjavo zavezala, da naj velja ta zakon za vsakega, da se bode tedaj strogo pazilo, da bo-

de drug proti drugemu pošten; da bode nepošteni kaznovan, ker je odgovoren za svoje dejanje ali besede; da bode moral škodo trpeti čemu isto popraviti ali pa da bode nepošteni kaznovan, da se na ta način vzdrži zahtevana odgovornost zanjaprej, oziroma, da se prepreči nepoštenemu, da bi še škodoval svojimi bližnjim. S tem odgovorom bi bil obratkom razložil bistvo zakonov, njih nastanek na podlagi morale ali pravoslovja, tako bi pojašnil pomen življenja človeka v socialni skupini s posebnim ozirom na pravo.

Potom takih razmotrivanj dobivamo vendar splošnejše ideje ali misli, ki jih potem nazivljamo naravnne zakone. In s pomočjo teh naravnih zakonov, ki obsegajo v sebi razmerje vzrokov in posledic, spoznamo pravo harmonijo našega življenja; in ta filozofija (v ožjem pomenu besede), ki nas pripelje do tega spoznanja, ima za nas navadne ljudi toliko pomena, kakor ona globlja za učenjake.

Navesti hočem še par slučajev iz prav vsakdanjega življenja, da pokažem, da ni treba za to modrovanje kdove kakih študij. Le malo misliti je treba. Da svoje čitatelje k temu obodrim, s tem namenom sem napisal te vrstice.

Eno najvažnejših vprašanj v današnjih dneh je narodnostno vprašanje. Da so se narodi že v starem veku razlikovali med seboj in ravno vsled razlik bojevali, je zgodovinsko dejstvo. Tako je še danes, samo to se je izpremenilo, da se je ta boj po večini že prenesel v prvi vrsti na gospodarsko polje, ne gre več n. pr. radi vere.

Razlika med narodi pa ne obstoji samo v različnosti jezika, nego tudi v raznovrstnosti plemen, običajev, zasebnih in javnih; in iz teh razlik sledi, da je tudi gospodarsko, kulturno in politično življenje pri enem narodu drugačno nego pri kakem drugem. Kratko rečeno, narodi se razlikujejo v vsem socialnem življenju. Tako ima kak narod mnogo obširnejše slovstvo, bolj razvito trgovino in vsled tega tudi več narodnega kapitala, umstvenega kakor tudi realnega, denarnega. Pri tem razlikovanju pridemo do sporne točke, v kateri se pojasne vzroki narodnostnega boja. Seveda je pri tem vedno tudi vpoštovati vsa dejstva, vse predpogoje, ki so bili za kak večji narod ugodnejši, nego za manjši narod, tako da spoznamo, kako se je čisto naravno mogel oni prej razviti ne drugi. A teh točk ne bomo sedaj razmotrivali. Spoznati nam je ob ti priliki bolj to, da ni narodnostni boj naših dni naperjen tako zelo proti jeziku, marveč da obstoja mnogo bolj radi zadnjih, najglavnejših dejstev, t. j. v gospodarski ali kapitalistični razliki, kjer odločuje to, čegava zemlja, čegav sad, ki ga nosi, čegav zaslužek v industriji, čegava beseda bode odločilna v vseh drugih vprašanjih življenja. A ves ta boj seveda bojujemo navidezno le pod zastavo jezika tega ali onega naroda.

Gotovo je tudi jezik vsakemu narodu, ki ima že dovolj plemenitosti in življenske moči v sebi, — najdražji biser. Ali ta biser izgubi svoj sijaj, svojo vrednost, ako nima pristana, da ga daš vdelati vanj, in ako tega ne nosiš na prstu, da ga ne izgubiš, kjer te vedno spominja zemlje, v kateri si ga našel.

V znamenju te zastave se bodo morda še dolgo borili narodi, dokler ne bodo močnejši odločili tega orožja; kajti dokler bodo večji narodi sodili manjše najprvo po njih jeziku, a potem šele po zmožnosti za delo, ki da gospodarsko podlago, tako dolgo bodo tudi manjši po številu vpraševali vsakega tučja najprvo po jeziku, in potem šele tudi po njegovih zmožnostih za delo ali boljše za življenje.

Vsak narod, kakor vsak človek ki ima dovolj telesne in duševne moči, ima tudi zmožnost za delo. A to zmožnost more le tedaj razviti za svoj obstanek dovolj trd vijati in uporabljati, ako si je vno gospodarsko ali kapitalistično podlago. Če pa je ta podlaga slabotna ali popolnoma že v tujih rokah, more tak narod le še klaverno životariti in naposled propade. Tedaj telesne in duševne moči morajo biti v harmoničnem razmerju s poljem, na katerem se iz-

preminjajo moči v delo, da to dinese sad, ki je potreben za obstanek. — Zgodi se, da si kak narod ni še mogel ustvariti prav trdne gospodarske podlage, ker ga je pri tem več stoletij ovirala borba z zunanjimi sovražniki. Premagal je te sovražnike ali vsaj ubranil se jih je. Medtem so ga pa tujei v njegovi sredi začeli izkoriščati. In zdaj se bori s temi, ker si ne sme pustiti vzeti polja, na katerem si z delom vzdržuje svoj obstanek. Ti tujei pa so sinovi večjega naroda, ki jih v tem boju podpira.

Način narodnostnega boja današnjih dni je pa tak, da večji narod manjšemu narodu zanikava zmožnosti za življenje, ker ta ne govori istega jezika kot on sam. In v tem leži velika laž, kajti jezik in zmožnost nista eno in isto. In to zmožnost zanikavajo na ta način, da na odločilnih mestih, katera so ti tujei zasedli, silijo svoji manjši narod, da bi ali pustili svoj jezik, ali pa svojo zemljo, svojo domovino; brez podpore pa bi si tak manjši narod ne mogel opomoči, ker je preveč oslabil v boju z onimi zunanjimi sovražniki.

Tu vidimo, da je bil boj le bolj za gospodarski obstanek, nego za jezik. Le pod pretvezo jezika izpodrine večji narod manjšega.

Tako spoznamo, da bi bilo bolj pravično soditi ali ceniti narode, oziroma človeka po njegovih zmožnostih.

Boj po zmožnostih bi bil res odkritosrčen in mnogo naravnejši. In vsakdo bo priča da ima v resnici le tisti narod, oziroma človek pravico do obstanka, da je le tisti vreden podpore, kdor ima v boju za obstanek zmožnost za delo. Izjemo tvorijo le brez lastne krivde bolni ljudje.

Če bi se tedaj tako cenili ljudje in narodi, bi bilo večših marsikaj drugače. Toliko ob kratkem o narodnostnem boju.

Nihče pa ne bi smel sklepati, češ, iz tega sledi, da se mora na ta način zatreti ljubezen do svojega jezika, da ga lahko zane marjanje. Jezik bi le ostal pri vprašanju gospodarske podlage manj odločen. Vprašanje pa, če bi mogel kdaj nastati skupen svetovni jezik, obdelamo ob drugopriliki. Vsak zdravo misleči in blagočuteči človek si pa želi, da pridemo v splošno do tega, da bomo cenili človeka po njegovi zmožnosti, po njegovi izorniki, a jezik njegov pustili nedotakljen.

K spoznanju, da bi imeli ceniti človeka po njegovih zmožnostih, se pridružuje samoposebi novo vprašanje, kakšen človek pa ima res pravo zmožnost za življenje, torej ne samo z ozirom na njegov gospodarski obstanek, nego z ozirom na dostojanstvo človeka kot bitja, ki ima po svojem razumu najbolj razvito in najlepše življenje. — Javno je, da smo zadeli na najvažnejšo točko našega življenja, na vprašanje, kaj je značajnost, kdo je značajen in zakaj je treba značajnosti, da more biti človek kot najvišje stoječe bitje res tudi vreden svojega življenja.

Težko je v par besedah označiti pojem značajnosti; kajti značaj človeka je najvažnejša stran njegove osebnosti (individualnosti). Prilčno lahko rečemo: Značaj človeka je podan v načinu, kako se strinja njegov misljenje in čustvovanje z njegovimi dejanji in besedami. Misljenje in čustvovanje sta zase le duševni kakovosti, ki dobita šele tedaj svojo vrednost, ako se udejevtvita, t. j. ako se izražata tudi v besedah in dejanjih. Ako se tedaj strinjata z besedo in dejanjem, potem je to soglasje glavni znak značaja. Tedaj je bistvo značaja v tem, da človek svoje misljenje in čustvovanje v besedi in dejanju potrdi. Ali še krajše: Značaj je ona duševna moč človeka, s katero svoje misljenje in svoja čustva vdejevtvuje. Obsebi je umevno, da človek ne more vedno ravnati po svojem misljenju ali čustvu, ker ga pri tem ovirajo okolščine, ki mu sploh ne dovolijo besede ali dejanja. V takih slučajih ali ne more storiti ali pa rajši ne stori ničesar, kakor pa da bi moral ravnati ali govoriti proti svojemu notranjemu prepričanju ali čustvu. Teoretičen značaj brez dejanskega vresničenja misljenja, oziroma čustvovanja je nesmišeln in je kot tak nemogoč.

Zato govorimo o slabosti značaja (dasi to ni več značaj) pri

ljudeh, ki le redkokrat ravnajo in govore tako, kakor mislijo ali čustvujejo.

Lep ali trden značaj ima človek, čigar dejanja in besede so vedno ali vsaj največkrat pristen izraz njegovih misli in njegovih čustev.

Ne smemo pa prehitro misliti o kakem človeku, da sploh nima značaja. Gotovo je tudi glavna lastnost lepega značaja, da je človek v vsakem oziru z dejanji in besedo zvest svojemu misljenju in ja tako ozka, oz. naša sodba ta čustvu, ali nikakor ni meja značajko tesnosrčna. Manjkdo ima svoj značaj, a ta mu še ni povsod ravno v pravi smeri, ali pa ni vedno trden. Brezdvomno je tak značaj še pomanjkljiv. Toda koliko pa je v resnici kristalno čistih značajev, ki bi bili popolnoma harmonično razviti v vsakem oziru? In kje bi našli človeka, ki bi ga prav ničesar ne obklačila slabost, ko je tako človeška? Od človeka, ki je vendar le jako omejeno bitje, ne moremo zahtevati neomejenih moči. Taki so naši ideali ali vzori, a vendar ideali so potrebni in zato ostanejo.

Zivljenje je tako raznovrstno, mnogokrat tako nezumljeno kruto, človeški organizem, njegovi možgani so tako močno podrejeni hipnim vpliyom raznih pojavov, boleznim v trenutku, ki človeku za hip vzevajo ravnovesje ali zavest, da ni čuda, ako ne najdemo dovršenih značajev. Pod sto in sto vtisi govorimo, ali ravnamo, ko se teh vtisov prav nič ne zavedamo. Zato naj ne bo sodba, oziroma cenitev drugih prenelga in vsled tega prepovršna in krivična, kakor tudi ne smemo hitro predobro soditi. Vedno je boljše dobro mčiliti o svojih bližnjih nego slabo. Tako pa tudi ne zgubljamno prenelgo zaupanja v sebe same, ne trepetajmo vedno za svoje samospoštovanje.

Posebno razumljivo nam postane, zakaj so tako redki dovršeni značaji, ako premislimo, v kakih razmerah in kako so mnogi ljudje odgojeni, kakšne lastnosti so po starših podedovali: gotovo ne samo dobrih. In kako lahko tragika življenja marsikoga oropa dobrih lastnosti, kako se je težko odvadi ti slabih, in kako se mu te semintja zopet nehotne oglasijo v nesrečni uri stradanja. Koliko ljudi sploh v mladosti ne spozna plemenitega misljenja ali čustvovanja.

V ozki zvezi z značajem je čut ali temperament človeka. Vsled tega je jako merodajna in močno vpliva na značaj.

Razni poskusi znanstvenikov so pokazali, da je vpliv temperamenta po večini močnejši, kakor obratno vpliv značaja na temperament.

Temperament je ono čisto razpoloženje človeka, katero v kretinah in v glasu hitro ali umerjeno izraža brez premišljanja na svoje čute in čustva, kot odgovor na vtise zunanjih in notranjih pojavov.

In ker so čuti in čustva le bolj telesne ali fizične kakovosti, so mnogo močnejši, kakor misljenje in ono globlje čustvovanje, kajti ta poslednja pojava sta bolj duševna.

Pri večini ljudi, ali morda v splošno, so pa prikazni telesne kakovosti močnejše nego duševne.

Da torej temperament močno vpliva na značaj, je razvidno iz dejstev, da so kretneje in glavni činitelji ali faktorji dejanja in besed, v katerih človek izraža svoje misljenje, svoja čustva in seveda tudi čute.

Da so ljudje prav živahnega temperamenta prav redko trdnega značaja, je tedaj lahko umljivo. Manjka jim mirnosti in umerjenosti, da bi mogli svoje besede in svoja dejanja preje dobro premliti.

Nakleti nam je še glavna svotva pravga, t. j. lepega in trdnega značaja. Iz bistva značaja pravzemanjo, da je prvo svojstvo značaja doslednost, ker brez te sploh ne moremo govoriti o značaju. Govoriti in ravnati moramo dosledno po svojem misljenju in čustvovanju.

Tak dosleden značaj je trden. Lastnosti, naravno izviraajoče iz dednosti, so n. pr. cdločnost, zvestoba, moč beseda, vestnost, točnost itd. Ena sledi iz druge in le združene v harmonični celoti tvorijo prvo bistvo značaja, t. j. doslednost.

plemenit. Plemenitost je skupen izraz za vse druge lastnosti lepa ga značaja, razen doslednosti in njenih nijans.

Stranka

Springfield, Ill.

Vsem članom J. S. K. št. 67 se daje na znanje, da je bilo na zadnji redni seji sklenjeno, da bodo zanaprej klubove seje vsako četrto nedeljo v mesecu ob 9. dopoldne v navadnem prostoru So. 15. Str. pri Louisu Pekolu v salonu. Vabim sodruge, naj se bolj redno udeležujejo sej in pripeljejo nanje tudi nove člane.

S soc. pozdravom

Fr. Bezjak, tajnik.

Cleveland, O.

Članom Slovenskega socialističnega kluba št. 27, ki niso bili prisotni na zadnji seji, naznanjam, da se v naprej vršijo klubove seje vsako drugo nedeljo ob 9 dopoldan, ter vsak četrty četrtki ob 7.30 zvečer. Dolžnost vseh je, da se redno udeležujemo sej.

A. Bogatay, tajnik.

Waukegan, Ill.

Sodrugom v Waukegan in N. Chicago, naznanjam, da se vrši seja soc. kluba št. 45 v nedeljo dne 9. junija ob 2 uri popoldan v S. N. Čitalnici.

Pridite zagotovo vsi. Imamo več važnih reči za rešiti.

Martin Judnič, tajnik.

VABILO.

Detroit, Mich.

Slovenska lokalna organizacija S. R. Z. priredi dne 8. junija ob osmi uri zvečer velik javen shod. Shod se vrši na W. Jefferson in Waterman Ave. dvorani. Predmet: S. R. Z. in Jugoslovansko vprašanje. Govornik Joško Oven.

Pozivljamo vse rojake in rojakinje, da se udeležijo do zadnjega. Pokažimo, da detroitska naselbina stoji med prvimi slovenskimi naselbinami v Ameriki, in da hočemo slediti zgodovinskim dogodkom, katere je povzročila svetovna vojna.

Odbor.

SLOVANSKI PREGLED.

Ni davno kar smo dobili Slovani točen in stvaren pregled slovenskega sveta. Mnogo in mnogo se je že pisalo po različnih zbornikih, manjših in večjih delih; no, bilo je vse ali presuhoparno-učenaško, ali pa preveč površno-žurnalistično, ali so podatki preveč birokratični, ali pa preveč samovoljni, tako da človek vendarle ni vedel, pri čem da je.

Profesor Lubor Niederle, znani slavist v Pragi, se je lotil dela, da nam je dal posnetek iz slovenske enciklopedije, katero izdaja Ruska akademija nauka v Petrogradu. Dasi je imenuje le posnetek, nosi pečat samostojnosti pisateljeva na čelu, in knjigo bi morali imeti pač vsak Slovan, ki se zanima za javno življenje.

Takoj u uvodu pisatelj razdere nekoliko starih praznih sanj o Slovanstvu, rekoč: "Slovani niso bili nikdar, ne kulturno, ne jezikovno en narod. Pri prvem vstopu v zgodovino so že ločeni po statusu in polti, en del svetlih oči in las, drugi temnih. Naj se ozremo na to ali ono stran, en fakt je gotov: da enega slovenskega naroda ni, marveč je nastopila vrsta samostojnih slovenskih narodov. Danes je slovensko edinstvo le teoretičen pojem v čustvih in mislih posameznikov, v dejanskem življenju Slovanov pa se komaj zabliska trenutek misli skupnosti."

Niederle tudi precej odločno preseče staro, tolikokrat in tolikokrat ponavljano pravljico, da so prišli ti in ti slovanski rodovi v tem in tem letu v te in te kraje, marveč pravi: slovanski prana-rod je bil že v predhistorični dobi mesta do Sale in ob Donavi ter do Baltičkega morja.

Za jedro Slovanov ima Niederle Poljake ter ima prav. O Poljakih ve namreč zgodovina povedati najpozneje. Skoro bi človek šaljivo pristavil, da je tista nevesta najboljša, o kateri se najmanj govori. In v našem slušanju je sociološko docela prav, ako sklepamo, da so Poljaki bili od pra-

veka na svojih prostorih, zaradi tega tudi niso prihajali za zgodovinarje v poštev. Vse dosedanje zgodovinske je zneseno skupaj iz različnih literarnih dokumentov toraj mnenja posameznikov, ne opirajo se na planje in in življenje ljudstva. Naravnost neverjetno je, s kakšno lahkoto so dosedanj učenjaki najgorstasneje bedasto prepisovali kot golo istino. Taka je, če se trdi: ta ali oni slovanski narod je prišel v tem ali onem veku v te in te kraje. Jasno je kot beli dan, da so si v onih časih zapomnili in zabeležili le take dogodke, ki so bili začrtani z ognjem in mečem. Le kjer so bojne čete nastopile, napadale in se odbijale, le tam je bil povod govoriti o narodu, le tam je nastajala zgodovina: kjer pa je poljedelec ali pastir mirno in v potu svojega obraza obdeloval zemljo in pasel svoje ovčje črede, tam ni bilo ne ljudi ne zgodovine.

Prof. Niederle ne dela v tem oziru nikakršnih izvajanj, ali kratki, markantni podatki seutertje so taki, da privedejo vsakega do tega, da opusti staro pravljico v naseljevanju Slovanov v sedanjo kraje. Ruse deli prof. Niederle na: Velikorusce, ter jih šteje 59 milijonov, Belo-ruse 6 milijonov 200 tisoč, Malorusce 28 milijonov, vsega skupaj Rusov 95 milijonov. Dejanski sta nastala med Rusi po načinu življenja, značaja, statusu, zgodovini in jeziku, dva samostojna naroda. Velikorusi in Malorusi. — Poljakov šteje prof. Niederle 17½ miliona v Evropi in 1½ miliona v Ameriki. Deli jih na Velikopoljce, Malopoljce, Mazovce in Kašube. Interesantno je, da konstatira med Kašubi stari rod, ki nosi ime Slovenci, na skrajni severo-zapadni meji ob Baltičkem morju. Lužičanov šteje: dolžnih 72.000, gornjih 103.000, skupaj 175.000. — Čehov šteje 9½ miliona, od katerih pada na Slovake 2 miliona, in preko en milijon jih je raztresenih v tujini. Tudi za Čehce pravi, da se da sklepati iz grobov lužičkega tipa, da so Čehi stanovali v svojih krajih že 500 let pred Kristom. Torej vsi narodi, ki jih naštevava zgodovina na njih zemlji, so bile le bojne čete, ki so zagospodovale. V zgodovino so stopili Čehi takrat, ko je nastopila bojna četa in si priborila gospodarstvo nad poljedelci in pastirji. Razdelitev Čehov na Čehce in Moravane nakazuje na 13. stoletje.

Tudi za Slovence konstatira pomikanje do Save že v dobi Kristovi; obenem pa konstatira, da še leta 551. po Kristu noben pisatelj Slovencev ni omenil, kar naenkrat leta 595. pa se bojuje z njimi Thassilo. Prof. Niederle tudi konstatira, da se imamo Slovenci in morda tudi Čehi zahvaliti madžarskemu navalu in posebej zmagi nad avarsko leta 907, da ni vsa Cislajtanija ponemčena. Niederle tudi razlaga, zakaj so Slovenci izgubili toliko svojega ozemlja. Že leta 850 se nahaja v neki listini iz Panonije poleg 15 slovenskih imen 15 nemških. Slovenci so bili torej na Gornjeavstrijskem, Nižjeavstrijskem, Solnograškem ter v Alpah jako redko zasejani, ter so stanovali kompaktno le v planem delu Koroške, Stajerske, na Kranjskem in na Goriškem. Niederle šteje Slovence 1½ miljon. Konstatira pa, da so v Avstriji drugi slovanski narodi narasli za 9.4%, Slovenci pa le za 1.37 odstotkov. Srbov in Hrvatov šteje Niederle do 9 milijonov, in sicer Hrvatov 2½ milijona, Srbov pa 6½ milijona. Srbe in Hrvate deli pred vsem verska razlika, ki se je izvršila leta 1219. Tudi tu konstatira Niederle, kar je redkokomu znano da je jedro Slovanstva na Balkanu bilo najnižje na jugu v Macedoniji bilo najnižje na jugu v Macedoniji. Sopi bi bili potomci starih Trakov. Interesantno je, da so Bolgari sojuzni pismeni tam, kjer stanujejo skupaj s Turki. Tako je najčistejši okraj Kuestendil, kjer je pa alfabetov le

20%; najbolj mešan okraj, v katerem je komaj polovica Bolgarov, pa je Šumen, tam pa Bolgari štejejo 36% alfabetov. Končni rezultat je ta: Rusov . . . . . 94,000,000 Poljakov . . . . . 17,500,000 Lužičanov . . . . . 150,000 Čehov . . . . . 9,800,000 Slovencev . . . . . 1,500,000 Srbov in Hrvatov . . . . . 8,550,000 Bolgarov 5,000,000

vsega skupaj Slovanov . . . . . 136,500,000 za leto 1900, kar bi v 1910 dalo približno 156 milijonov Slovanov.

Niederle končno konstatira, da so Slovaki v Avstriji napredovali od leta 1851, Nemci pa nazadovani, in sicer daje sledečo tabelo: V Cislajtaniji:

	1851	1890
Čehi	od 22.74% na 23.23%	
Poljaki	od 11.45% na 16.59%	
Rusini	od 13.84% na 13.19%	
Slovenci	od 6.10% na 4.65%	
Srbohrvt.	od 3.05% na 2.78%	
skupaj Slovani	od 57.18% na 60.44%	
Nemci	od 36.12% na 35.78%	
V Translajtaniji:		
Madjari	od 36.5% na 45.4%	
Srbohrvt.	od 16.4% na 14.2%	
Slovaki	od 13.2% na 10.5%	
Rusini	od 3.4% na 2.2%	
Rumuni	od 17.0% na 14.5%	
Nemci	od 10.3% na 11.1%	

Notranji tajnik McAdeo je izdal sledečo izjavo:

Važno je, da ameriški narod varčuje in postopa ekonomično in tako omogoči, da pride vlada Zedinjenih držav do denarja, ki je neizogibno potreben za vojno in se posluži zalog in dela, potrebne za produkcijo predmetov za našo lastno vojaško silo in za vojaške sile narodov, spojenih z nami. Ena izmed najboljših metod, da se doseže ta rezultat je ta, da se vsakdo sam nameni, da bo živel ekonomično, varčeval in ob gotovih rokih kupoval gotovo množino vojno varčevalnih znamk, s tem konkretno dokazuje svojo podporo pri praktični vojnega varčevanja.

Da se doseže ta namen, se vrši pod vodstvom zakladniškega oddelka kampanja za varčevalne namene, ki doseže svoj vrhunec dne 28. junija, ko bo vsak lojalni Amerikanec naprošen, da se pridruži temu programu.

Napredovanje vojne zahteva trajne in naraščajoče žrtve. Svojo moško mladino pošiljamo, da nas zastopa na tujih bojiščih, kjer je poklicana, da ne žrtvuje le svoje osebne udanosti in svojih materialnih interesov, ampak eventualno tudi svoje življenje. Za ameriško ljudstvo, ki uživa blagodat, da lahko ostane varno in udobno doma, je torej prav, da smatra za svojo sveto dolžnost podpirati naše brambove in se resno zaobljubi za varčevanje, da bodo naši vojaki in mornarji imeli hrane in obleke, orožja in municije, brez katere se ne morejo bojevati.

Da more imeti ta kampanja čim popolnejši uspeh, prosim resno vse organizacije in institucije naroda, ki morejo s svojim vplivom in podpiranjem pospešiti to delo, za njih sodelovanje. Želeti je, da se navrne pozornost vsega naroda na njegovo dolžnost, da obljubi vladi ta način podpore za zmago v vojni, in v tem zmislu bo 28. juni določen kot narodni varčevalni dan.

S primerno pripravo za narodni varčevalni dan dne 28. junija sem prepričan, da bo ameriški narod radovoljno sodeloval in se zaobljubil za vojno varčevanje, podajoč s tem konkretno dokaz svoje vdanosti do blagostanja svoje dežele in svojega neizpremljivega namena, da se bojuje, dokler ne bo dosežena zmaga svobode.

Zvezna industrijska komisija toži veliki mesarski tvrdki Morris and Co. in Wilson and Co. da sta vedoma prodali za armado živila, ki niso bila vžitna za ljudi. Dokazano je, da je bilo na tisoče funtov sprjedenega mesa in zaklanju kokiših prodanih v Camp Travis, Tex. Večina tega mesa so odkrili, še preden so ga servirali vojakom za hrano, toda industrijska komisija pravi, da so ga morda tudi nekaj povžili.

Zvezna industrijska komisija pravi v svojem poročilu: "Zveznaindustrijska komisija je vložila zelo resno obtožbo proti tvrdkam Wilson and Co. in Morris and Co., da sta vedoma prod-

li in ponudili na prodaj vladi meso in druge živezne produkte, da služijo za hrano ameriškim vojakom; ti produkti so bili sprideni in nerabni za človeško hrano. "Na tisoče funtov nerabnega mesa so ponudili Camp Travisu, Tex. na podlagi pritožbe. Veleparota na zveznem sodišču za zapadni distrikt v Texasu je obtožila kompanijo, da sta kršili četrto sekejlo živilskega zakona, toda obtožba ni držala. Našli so, da ni določene kazni za kršenje te sekecije v živilskem zakonu.

Zvezna industrijska komisija je bila informirana, da so poleg spridenega in nerabnega mesa ponudili armadnemu taborišču v Camp Travisu kokiši, ki niso bile rabne za človeško hrano.

Komisija ni objavila detajlov o informaciji, na podlagi katere je podvzela akcijo. Živilska uprava in zvezna industrijska komisija še vedno nadaljujeta s preiskavo. V zakonu ni določene kazni za take prestopke in komisija in živilska uprava lahko le posvarita velemesarje, da prenehajo s takimi rečmi. Če se kljub temu kaj takega ponovi, jih lahko pritrirajo pred sodišče. Živilska uprava lahko odtegne takim tvrdkam oblastveno dovoljenje.

Uradniki obeh obtoženih tvrdk taje, da se je zgodilo kaj takega in pravijo, da pregledajo nadzorniki vse živež, preden zapusti kompanijske prostore.

V kongresniških krogih govore, da je najbolje, če pride mesarska obrt popolnoma pod vladno kontrolo.

V proračunu Zedinjenih držav je določenih \$6,000,000, da jih poljedelski tajnik porabi za razvoj poljedelstva. Ko je bila tozadevna predloga pred odsekom, je kongresnik Randall iz Kalifornije dodal predlog, da naj se ne uporabi noben cent od te vsote za razvoj poljedelstva, dokler se ne prepove izdelovanje opojnih pijač iz živil, sadja, živeznega materiala ali krme. Za ta dotatek je v zbornici glasovalo 174 kongresnikov, proti pa 141.

Odkar je bil sprejet živilski zakon, je predsednik znižal množino alkohola v opojnih pijačah, toda predsednik Wilson ni uvidel potrebe, da popolnoma prepove izdelovanje takih pijač. Če bi predsednik smatral za potrebo, da prepove izdelovanje lahkega piva in namiznega vina, bi bil to storil že zdavnaj in ne bi bil čakal na predlog kongresnika Randalla. Stvar pač še ni končana in Randallov predlog še ni zakon, pa najbrže tudi ne bo. Kaže pa, kako vztrajni in hdeči so prohibicionisti, in delavstvu ne bi nič škodovalo, če bi si vzelo to žilavost za zgled.

Če bi bili ameriški delavci tako na straži za svoje interese, kakor so prohibicionisti, bi bili uspehi delavskega razreda gotovo večji. Zagovorniki popolne suše ne izpuste prav nobene prilike, ki jim le količkaj kaže, da bi mogli kaj storiti za svojo stvar.

LISTU V PODPORO.
Anton Peterlin, Cleveland, O. 50c. — Andrej Poje, Lloydell, Pa. \$1.00. — Frank Savs, Chicago, \$5.00.
Skupaj . . . . . \$ 6.50
Zadnji izkaz \$1.117.16
Vsega skupaj \$1.123.66

Skrbimo za domače ognjišče.

Naša glavna dandanašnja dolžnost je, da skrbimo za domače ognjišče, da bodo vsi člani družine zdravi, ko se vrnejo naši fantje z vojske domov. Vsa ta teža potrebujete zdravilo, ki vas bo vedno varovalo pred boleznijo, ki vam bo pomagalo odstranjevati vse škodljive snovi iz Vašega telesa. Za to je Trinerjevo ameriško grenko zdravilno vino najbolj priporočljivo. To vino je z eno besedo najboljšo domače zdravilo, ker odpravlja vse želodčne neprilike in povrača redno delovanje v prebavnih organih. Dobiva se v lekarnah. Ogibajte se ponarejenih izdelkov ter zahtevajte vedno odločno: Trinerjevo ameriško grenko zdravilno vino (Triner's American Elixir of Bitter Wine) Cena \$1.10. — Zoper revmatizem, nevralgijo, hrbtobol, izpahke, otekline in druge slične bolezni poskusite enkrat Trinerjev Limitment, to je izboren pripravek. 35 in 65c v lekarnah, po pošti 45 in 75c. — Joseph Triner Company, 1333-13343 So. Ashland Ave. Chicago, Ill. (Adver.)

"CAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Cas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Cas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Dobro sredstvo za vtreti
PAIN-EXPELLER
Jedino pravi in varstveno znansko sidra.
F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York, N. Y.

PRIPOROČILO.
Sodrug Louis Kveder je potovalni zastopnik "Proletarca" za vse države. Pravico ima, da nas zastopa v vseh rečeh, kar se tiče naročnine in oglasov. Sodruge prosimo, da naj mu pri tem postu kolikor mogoče pomagajo.
Upravištvo.

Vabilo Na Piknik Vabilo

katerega priredi
Slovenski Socialistični Klub, št. 175
V MOON RUN, PA.

Piknik se vrši dne 8. junija v prijazni dolini na V. Gašparetovem posestvu. Začetek ob 6 zvečer. Apelira se na vse sodruge kluba, da se sigurno vdeležijo. Člani kluba se dajo skupno slikati.

Prijazno vabimo vse Slovence iz Moon Runa in okolice, da se te prireditve polnoštevilno vdeležijo. Pripeljte s seboj soproge, dekleta in prijatelje.

Za dobro postrežbo pa skrbel odbor.
Petar Petrovič, tajnik.

Izvrstno zdravilo za želodec.

Za želodčne bolečine rabite zdravilo, ki vam ne le okrepi ves telesni sistem, temveč tudi uredi vaše prebavne organe. Še posebno stari ljudje potrebujejo to zdravilo. Ako nimate slasti do jedi, če imate zapoko, če je vaš jezik nečist, ako imate slab okus v ustih ali pa če trpite vsled slabe prebave, potem vzemite

Severov
Želodečni grenčec

(Severa's Stomach Bitters), ki vam bo izvrstno pomagal. Hitro se boste počutili boljše, vaša slast do jedi se vam vrne, peka vam bo prešla in prebavni in odvajalni del telesnega sistema se vam bo okreplil.

Posebno se priporoča starim in slabotnim ljudem in bolnikom kot za lahko odvajalno zdravilno sredstvo.

Tudi zdravi ljudje bi morali od časa do časa imeti po malo tega zdravila. Jemlje naj se vedno pred jedjo.

Na prodaj se dobi v lekarnah. Cena je 75 centov in \$1.50. Ako pa slaba vaš lekarnar nima tega zdravila, mu recite, naj ga naroči za vas. Ako pa on noče tega izvršiti, tedaj pa vam ga mi pošljemo za omenjeno voto.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA.

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brojare. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vezba \$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zaverinik in Iv. Kaker): Džungal. Povest iz čičaških klavnice 75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda 50
Proletariat 10
Kdo uničuje proizvodnjo v malem 10
Socializem 10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva" 10
Kapitalistični razred 10
Prof. Wahrmond (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno nasranje in svebodna znanost 25
O konsumnih društvih 10
Zadnja prodajalna ali konsum 65
Katoliška cerkev in socializem 10
Spoved papeža Aleksandra 10

Vse te knjige in brojare pošljemo poštinsko prosto.

PROLETAREC.
4008 W. 31st St. CHICAGO, ILLINOIS.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonke, itd. Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cunik, kateri se vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago. Najnižje cene.

MODERNO UREJENA
NARODNA KAVARNA IN RESTAURACIJA

Domača kuhinja, svakovrstni kolači dobre pijače, turška kava, sladoled in smodke.
Oprto po dnevu in po noči. Tel: Canal 1220.

Ž. RADNOVIČ,
lastnik.
1149 W. 18th. Str. Chicago, Ill.

Boljševiki in zavezniki.

(Konec s 1. strani.)

ti takojšnje revolte. Veliko bolj je verjetno, da bo morala še pomnožiti to število.

Ali v razmerju med Rusijo in zavezniki je še vedno neka napetost, dasi so se odnošaji dozdevno vsaj nekoliko zboljšali. Nekaj časa je izgledalo, kakor da odklanjajo boljševiki sami vse stike z zaveznicami; tuptam so bili spori med boljševiško vlado ali njenimi posameznimi organi in posameznimi zastopniki zavezniških sil in tako se je širilo mnenje o protizavezniških sil in tako boljševikov. Sedaj pa podajajo boljševiki sami izjave, ki govore dosti krepko proti temu mnenju. Organ centralnega odbora ruskih sovjetov "Izvestij" na primer piše, da zavezniki še danes ne morejo razumeti preobrata v Rusiji, in to nerazumevanje ima ravno za nje slabe posledice. S tem, da smatrajo zavezniki boljševike za prijatelje Nemčije, ukrajinsko rado z drugimi buržvaznimi strankami pa za pristaše zapadnih sil, so indirektno pomagali, da je Nemčija okupirala Ukrajino in utrdila svoje prijateljstvo z rusko buržvazijo.

Toda zavezniki bodo polagoma spoznali — nadaljuje list — da ruski sovjet ne more biti prijatelj militaristične stranke v Nemčiji. Ako hočejo zavezniki v resnici pomagati Rusiji v njenem boju za neodvisnost, bi morali predvsem odkritosrečno priznati sovjet kot edino vlado v Rusiji. Čim dalje bodo zavezniki odlašali, tem več poguma bodo imeli Nemci pri osvajanju ruskih pokrajin. Čas je torej, da zavezniški poslalniki zapuste Vologdo in pridejo v Moskvo, kjer naj sodelujejo s komisariji ljudskega sveta.

V svojem zadnjem govoru je predsednik Wilson dejal, da je on ravno tako za Rusijo kakor za

Francijo. V prejšnjih govorih je izjavljal, da ne sme bodoči mir obsegati le zapadnih dežel, ampak tudi revizijo brest-litovske pogodbe. To daje upanje, da se bo nerazumevanje vendar kmalu umaknilo sporazumu, ki bi bil brez dvoma v največji meri koristen obema strankama.

V Rusiji so boljševiki danes faktično na krmilu. Vse tiste vesti, ki prihajajo od časa do časa o novih revoltah proti njim, imajo vedno le enodnevno življenje. Če je očitno, da imajo boljševiki mase za seboj, je pa tudi nedvomno, da bi priznanje boljševiške vlade pomnožilo simpatije do zavezniškov v Rusiji.

Vprašanje ni, če se zavezniki v vseh rečeh strinjajo z boljševiško vlado ali ne. Tudi mi se v marsičem ne strinjamo z njo. Priznanje kakšne vlade je le priznanje obstoječega fakta in omogočanje sodelovanja z njo. Ne verjamemo, da se je Amerika strinjala za dejanji nekdanje carske vlade; ali priznava jo je, ker je eksistirala.

Na vsak način se nam pa zdi, da je sodelovanje z Rusijo važna reč. Vojna še ni končana in ne zdi se nam, da bo prav kmalu končana. Da se dosežejo vojni cilji, izraženi od predsednika Wilsona, bo treba še trdega dela in morda bo sodelovanje Rusije še veliko vredno. Brest-litovska pogodba pa gotovo ni zadnja beseda Rusije.

Seveda je treba jemati v poštev, da ne more Rusija v svojem sedanjem položaju delati čudežev. Tudi Ljening pravilno je izza vsega, kar se je doslej zgodilo, najbližja naloga boljševikov organizacija.

Ta beseda ima zelo širok pomen; a kdor bi sedaj pomagal Rusiji pri njeni organizaciji, bi najbrže lahko računal na njeno pomoč za demokratične cilje, kadar si sama toliko opomore, da ho zopet mogla stopiti na noge.

Pravi socialist ne sme biti rezervist, ampak mora biti vedno aktiven vojak svoje stranke. Kdor nosi svoje prepričanje le sam v sebi, ne koristi nič ne sebi, ne svoji stvari. Prepričevati mora tiste, ki še niso prepričani.

Pravi socialist hoče poznati težave, zapreke, uspehe in napredek delavskega boja.

Na tej poti ga spremlja Proletarec.

Severova zdravila zdravijo zdravo v družinah

Hrbotobol

Je bolezen, kateri se kaj rade pridružijo še druge bolezni. V obče nastane hrbotobol vsled kakšne neurednosti na ledicah, ali v mehurju in se zahteva pri tem takojšnje pozornosti in dobrega zdravlila. V vseh takih slučajih vam toplo priporočamo

Severa's

Kidney and Liver Remedy

(Severovo Zdravilo za obisti in jetra). Rabite to zdravilo pri pogostem in bolestem spuščanju vode in pri otrocih, ki mučijo po noči posteljo. To zdravilo pomaga tudi pri zlatenici ali če imate zoprni želodec. To zdravilo odpravlja otekline dolenjih delov života. Cena 75c in \$1.25. Na prodaj v vseh lekarnah.

W. F. SEVERA CO. CEDAR RAPIDS, IOWA

Central Hotel

Conemaugh, Pa. Fred. Mosebarger, LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popl.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicagoa živčiči bolniki naj pišejo slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE EVANE "CLEARING HOUSE"

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorom "Clearing Housea". Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vse gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kakšne slabosti ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti s boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odzamejo kakšni banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasno dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potem Clearing House je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Houseom. Ako je bilo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojske, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vreden, da so povsod, kjer koli se nahajajo kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Houseom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois. Napravila NAŠO banko za VASO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bondiv.

J. J. Stepić

predsednik AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta. Vsa človeka mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vsa vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko cenil kot itemeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početak ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar že danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico. Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega. Pošljimo denar v Italijo, Rusijo in Francosko. Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v njem varne hranilne predale. Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Kapital, vloge in prebitki znaša nad \$6,000,000.

CARL STROVER

Attorney at Law. Zastopa na vseh sodiščih. Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah. St. sobe 1009. 133 W. Washington Street. CHICAGO, ILLINOIS. Telefon: Main 3989.

MODERNA KNJIGOVESZNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba. BRATJE HOLAN, 1638 Blue Island Ave., Chicago, Ill. (Adv.) SLOVENC I pristopajte k SLOVENSKI NARODNI PODPORN JEDNOTI. Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50. Vstanovljajte nova društva. Deset članov (ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

LOUIS RABSEL

SHAJALIŠČE SLOVENCEV. NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS. Telefon 1199.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2144-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebine kot zastave, kape, regalice, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.

2711 South Millard Avenue. CHICAGO, ILL. Cenike prejmete zastonj. Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ 324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zaupno zdravilo dela čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovatelja zasluži popolno zaupanje in čišlanje od strani številnih odjemalcev. Malo povšanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Brnilo smo se dolgo zoper draginjo in vseh številnih potrebščin naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo eno nekoliko povisati. Vsa prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VIÑO

torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh bolzani jih je devdeset odstotkov povzročenih in spočetih v Hlodu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in odstrani iz notranjčine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen blag zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno kareče rudoče vino. V zadevi zabasnosti, neprebavnosti, glavobola, pol glavobola, nervoznosti, navadne slabobe, kakor tudi v želodčnih neprilikh, ki rade nadlegujejo ženske ob premembih hitja ali ruđarje in druge delavce, ko delajo in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecajljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

prodrer vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevalgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd., tudi za drgnjenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih bolezni. Dobi se v vseh lekarnah. Najnovejšo nagrado so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstavah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER

MANUFACTURING CHEMIST 1333-1343 South Ashland Ave. Chicago, Ill.

Jugoslovensko pitanje i socijalna demokracija.

(Konec s 5. strani.)

Aneksijom Bosne i Hercegovine bila je ravnoteža na Balkanu poremećena. Austro-Ugarska postala je najveća jugoslovenska država. No nakon nepunih pet godina situacija je balkanski ratom promijenjena iz temelja. Jugoslaveni su počeli rješavati svoje pitanje bez Austro-Ugarske i protiv Austro-Ugarske, a ona, koja je još 1908. bila u ofenzivi, danas je u defenzivi, preuzevši potpuno ulogu Turaka. Jugoslovensko je pitanje naime riješeno na jednoj strani, u feudalnoj i reakcionarnoj Turskoj, pak sada preostaje još da se riješi na drugoj strani, u feudalnoj i reakcionarnoj Austro-Ugarskoj. Istodobno su tako reći ulogu Macedonije preuzele zemlje austrijskih jugoslavena. Austro-Ugarska preuzela je u cijelosti Tursku baštinu, a to znači, da je postala izvorom opasnosti i konflikta u Evropi, a naročito na Balkanu.

V. Jugoslovensko pitanje stupa tekar sada u svoj odlučni stadij. Ko će ga riješiti i kako će ga riješiti?

Prije nego li se odgovori na ovo pitanje, uputno je upozoriti na jednu historičku analogiju. Mislim na analogiju između sadašnjega stanja jugoslovenskoga pitanja i između problema njemačkoga ujedinjenja u pedesetim i šezdesetim godinama prošloga stoljeća. Svi tadašnji socijalistički njemački prvaci kao Lassalle, Marx i Engels, te Bebel bili su jednakoga mnijenja, da će samo narodna revolucija dovesti do ujedinjenja njemačkoga naroda. Ali ovo načelno istovjetno gledište nije ipak spriječilo, a da se Lassalle ne prikloni više u svojoj političkoj taktici Pruskoj, a Bebel da ne požali, što nije u prusko-austrijskom ratu godine 1866. pobijedila Austrija. Lassalle je bio toliki neprijatelj austrijskoga reakcionarstva, da je pod svu cijenu želio uništenje Austrije. Bebel nasuprot žali u svojim memoirama, što je u ratu pobijedila Pruska, jer je tako otkinuto deset milijuna Nijemaca iz opće njemačke zajednice, a uz to je Njemačka postala domenom pruske reakcije. Poljuda Austrije imala bi po Bebelu zasigurno konačnu posljedicu demokratsku revoluciju i ujedinjenje svega njemačkoga naroda, jer bi pobjedonosna Austrija bila prisiljena svojom reakcionarnom politikom njemački narod na taj korak, a kako je ona narodnosna i slaba država, to bi narod bio mogao i uspjjeti.

Ispoređujući njemačko ujedinjenje s jugoslovenskim problemom vidimo, da je aneksijom Bosne i Hercegovine Austrija faktično obavila onaj dio svoje službe, koji joj pripisuje Bebel gledom na njemačko pitanje u slučaju, kad bi bila 1866. pobijedila! Sada preostaje samo još pitanje, da li će se jugoslovenski problem riješiti mirno, to jest unutarnjom demokratskom revolucijom u Austro-Ugarskoj, koja bi mogla onda da preuzme ulogu koncentracijone točke za slobodne i samo-

Iz Moskve poročajo: Nadaljne vesti o kmečki revoluciji protiv Nemcem omenjajo ljute in krvave boje po vsej Ukrajini. V Voliniji in Podoliji uničujejo kmetje letino in nasade. Kjerkoli se pojavlja nemški ali Nemcem služučji ukrajinski oblastniki z namenom, da ocenijo imetje kmetov, jih zadnji pobijejo. Kmetje požigajo gozdove in gradove. Nemci se morajo posluževati artilerije, pri razoroževanju upornih kmetov, pa še to jim dosti ne pomaga.

Neprestano kršenje brestlitovske mirovne pogodbe v Ukrajini, na Finskem in Črnem morju je povzročilo med Rusi splošno ogorčenje. V Berlin neprenehoma odhajajo protesti sovjetske vlade, nastevajoči nemške grehe. Na Livonskem so Nemci uvedli pravo strahovlado; posebno trpe delavski voditelji. Na tisoče ruskih revolucionarjev je v zaporih.

Te vesti se neprenehoma množe in najbrže jih bo še čimdalje več. Ako hoče Nemčija doseči svoje cilje, ki segajo vse dalje, kakor brest-litovska pogodba, jim ne pomaga nič drugega, kakor da

stalne balkanske narode, služučji kao posrednik između Balkana i Evrope, dakle kao istočna S. carska — ili če se jugoslovenski problem riješiti ratom između balkanske demokracije i austrijske feudalne reakcije! U svakom slučaju bezvjetno se nalazi rješenje jugoslovenskog pitanja u demokraciji i ujedinjenju.

Nije naša socijalistička zadaća, da se angažujemo za ovu ili onu državu, historička nužda obavlja već sama taj posao, da pomaže jednu državu protiv druge. I kao što je nekoč historička nužda dosudila propast feudalnim državama na Balkanu, od demokratskoga turskoga naroda, tako i danas pomaže ta ista historička nužda balkanskim narodima protiv Turske i Austro-Ugarske. Naša socijalistička dužnost jest samo, da pomažemo tendence razvoja vlastite snage jugoslovenskoga naroda. I ništa više!

Socijalna demokracija je revolucionarna stranka, i zato ona ne može da veže svoju sudbinu bilo uz koju od postojećih država. Ova ili ona država može tek da posluži svojim manjim ili većim demokratizmom kao instrumenat razvoja i napretka u izvjesnom pravcu i vremenu, ali i to je sve. Socijalna demokracija već je na prvog jugoslovenskoga i balkanskoga konferenciji prihvatila revolucionarno gledište na jugoslovensko i balkansko pitanje. Riješenje, koje si ona zamišlja, jest istovremena nacionalna i socijalna revolucija. Buržoazija može tek da vodi narode iz klaonice u klaonice, ali ih potpuno osloboditi ne može. Zato je jedino rješenje: demokratska revolucija jugoslovenskoga i balkanskoga puka!

No revolucija nije tako malena stvar, pogotovo ne revolucija, kako si ju zamišlja socijalna demokracija. Buržoaske revolucije bile su vazda revolucije manjine, to jest surazmjerno malobrojne društvene klase, koja je predstavljala u ono vrijeme društveni razvoj i napredak. Toga radi su vazda i široke mase naroda aktivno podupirale buržoaske revolucije. Revolucija, koju socijalna demokracija propagira, ima da bude revolucija većine, dakle vlastito djelo samih širokih narodnih masa. Ali zato tim većma moraju biti u interesu ojačanja i osposobljenja za svoj historijski zadatak dovedene jugoslovenske narodne mase do spoznaje svojega narodnoga jedinstva, u smislu zaključaka prve jugoslovenske konferencije, te do usvojenja zahtjeva za punom demokratskom samoupravom i nezavisnošću naroda u općoj zajedničkoj konfederaciji, u smislu zaključaka prve balkanske konferencije.

Zadaća će biti druge socijalističke jugoslovenske i balkanske konferencije, da približe označe put k ujedinjenju u demokratskoj zajednici proletarskih balkanskih, a naročito jugoslovenskoga naroda, to jest put k potpunom nacionalnom i socijalnom oslobodjenju!

postopajo na omenjeni način. A čim dalje bodo tako postopali, tembolj bodo izzivali prebivalstvo proti sebi. S tem bodo pa dosegli, da postane vojna z Nemčijo na Ruskem tako popularna, kakor še nikdar ni bila. Rusi doslej enostavno niso poznali Nemčije. Kar so jim pripovedovali carski oblastniki, tega niso verjeli, ker so se avtokratove kreature v vsakem oziru preveč lagale in ker je svojemu zatiralcu sploh težko verjeti. Treba je torej, da se kajzerizem ruskemu ljudstvu tako razodene, kakor se mu je bil razodel carizem; tedaj bo pa pripravljeno, da obračuna tudi z njim — in najbrže temeljito.

Iz Moskve poročajo: Mirovna konferenca v Kijevu je imela prvo sejo in iz poročil je videti, da se Nemcem prav nič ne mudi za mir med Ukrajino in Veliko Rusijo. Ukrajinski delegatje, katere so imenovali nemški vojaški poveljniki, so zahtevali od ruskih delegatov, da jim pojasnijo, katere dele Rusije obseza vojsketa republika. Ruski delegatje so dobili en dan časa za odgovor.